



Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

Individuální integrace dětí s PAS v prostředí sportovní mateřské školy

Bakalářská práce

Autor: Sylva Recová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mgr. Petra Potměšilová, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Lutíně dne 23. března 2017

.....

Sylva Recová

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. & Mgr. Petře Potměšilové, Ph.D., za její pomoc a cenné rady při tvorbě mé bakalářské práce. Děkuji rodičům žákyně za podporu, za ochotu poskytnout podklady a informace, které jsem použila v této práci.

Obsah

Úvod.....	6
1 Poruchy autistického spektra (PAS).....	7
1.1 Znaky autistického chování.....	7
1.2 Děti s pervazivní vývojovou poruchou	8
1.3 Triáda postižení - oblasti.....	9
2 Vzdělávání dětí s PAS	11
2.1 Integrativní a inkluzivní vzdělávání dětí s PAS	11
2.2 Předškolní vzdělávání	12
2.2.1 Individuální vzdělávací plán (IVP).....	13
2.2.2 Asistent pedagoga.....	15
3 Výchovné přístupy a metody u dětí s pas	19
3.1 Strukturované učení a TEACCH program	19
3.2 Alternativní a augmentativní komunikační systémy (AAK).....	20
3.2.1 Výměnný obrázkový a komunikační systém (PECS).....	20
3.2.2 Výměnný obrázkový komunikační systém (VOKS)	20
3.2.3 Využití počítačové techniky.....	21
3.3 Aplikovaná behaviorální analýza (ABA).....	22
4 Praktická část	24
4.1 Hlavní průzkumný cíl práce	24
4.2 Průzkumné otázky.....	24
4.3 Charakteristika místa průzkumu, doba trvání průzkumu	24
4.4 Případové studie	25
4.4.1 Případová studie dívka	25
4.4.2 Případová studie chlapec.....	26
4.5 Metody sběru dat	27

4.5.1	Analýza dokumentace poskytnuté MŠ – dotazník pro MŠ.....	28
4.5.2	Analýza dokumentů z vyšetření – lékařských, psychologických, speciálně pedagogických	32
4.5.3	Přímé pozorování a práce s dítětem s PAS v MŠ.....	37
4.5.4	Analýza individuálně vzdělávacího plánu	38
4.5.5	Analýza jednotlivých období – hodnocení pozorování	47
4.6	Závěr šetření	55
	Závěr	76
	SEZNAM ZKRATEK.....	78
	Seznam použité literatury a zdrojů	79
	SEZNAM PŘÍLOH.....	82
	Přílohy	83

ÚVOD

Motto:

„Autismus není něco, co osoba má, není to žádná ulita, ve které je osobnost uvězněna. Ve skořápce není schované normální dítě. Autismus je způsob bytí. Autismus je všepřonikající. Prostupuje každou zkušeností, celým vnímáním, každým smyslem, každou emoci. Autismus je součástí existence. Osobnost se od autismu oddělit nedá.“

Jim Sinclair

Moje bakalářská práce se zaměřuje na integraci dětí s poruchami autistického spektra do předškolního zařízení, konkrétně do sportovní MŠ v Olomouci. V dnešní době je poměrně standardní umožnit rodičům autistických dětí, aby se mohly zařadit mezi zdravé děti a svoje vrstevníky. Obsahem bakalářské práce jsou tak nejen teoretické poznatky vycházející z odborné literatury, ale rovněž z osobních praktických zkušeností, které jsem získala právě v této mateřské škole.

Členění bakalářské práce je zaměřeno na teoretickou a praktickou část. Teoretické části práce se věnují první tři kapitoly, praktickou částí práce se zabývá kapitola čtvrtá. V první kapitole popisují poruchy autistického spektra, znaky autistického chování a pervazivní vývojové poruchy. Druhá kapitola je zaměřena na vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra, integrativní a inkluzivní vzdělávání. Specifika předškolního vzdělávání jsou doplněna o individuální vzdělávací program a charakteristiku asistenta pedagoga vycházející z platných dokumentů. Ve třetí kapitole jsou uvedeny výchovné přístupy a metody, které se uplatňují při práci s dětmi s poruchou autistického spektra.

Závěrečnou čtvrtou kapitolu bakalářské práce zahrnuje již samotná praktická část, která se zabývá podrobnou analýzou individuální integrace dětí s PAS v prostředí sportovní mateřské školy s konkrétní případovou studií.

Teoretická část vychází s dostupných poznatků odborné literatury a z platných dokumentů v době zpracování práce. Pro praktickou část bakalářské práce jsem čerpala z vlastních poznatků a praxe v uvedeném zařízení.

1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA (PAS)

Poruchy autistického spektra jsou zařazeny mezi pervazivní vývojové poruchy, kdy je vývoj dítěte v mnoha směrech narušen do hloubky. Diagnostiku provází poměrně složitý proces, jenž předpokládá vysoké odborné a praktické zkušenosti. Pervazivní vývojové poruchy patří mezi závažné poruchy dětského mentálního vývoje. Slovo pervazivní znamená všepřonikající. Dítě tak nedokáže vyhodnocovat informace stejným způsobem, jako děti stejné mentální úrovně. Jinak vnímá, věci prožívá odlišným způsobem a jinak se také chová (Thorová, 2007, s. 11-12).

Pojem autismus pochází z řeckého autos-sám, ismus-orientace, stav. Pojem poprvé použil švýcarský psychiatr Eugen Bleuler v r. 1911, když popisoval psychopatologii schizofrenie (Lechta, 2010).

1.1 Znaky autistického chování

Mezi základní znaky autistického chování patří neschopnost dítěte chovat se přiměřeně v různých společenských situacích, a to zejména ve vztahu k druhým lidem.

Příznaky, kterými je charakterizováno autistické chování:

- Neschopnost navazovat kontakt s ostatními lidmi.
- Neschopnost uvědomit si reálné nebezpečí.
- Netečnost k projevům ostatních lidí.
- Odmítání tělesného kontaktu, mazlení, doteků, objímání.
- Obtíže při neverbální a verbální komunikaci.
- Odmítání změny, úzkost ze změny v navyklé rutině.
- Zvláštní bizarní pohyby, značný tělesný neklid.
- Záchvaty zuřivosti nebo neadekvátní smích, zdánlivě bezdůvodné.
- Záliba v neobvyklých předmětech.
- Záliba v rytmických pohybech, záliba v točení se.
- Záliba ve stále se opakujících činnostech a ve stejnosti.
- Vyhýbání se očnímu kontaktu.

- Celkové samotářství a uzavřenost (Vocilka, 1994, s. 8).

1.2 Děti s pervazivní vývojovou poruchou

Pervazivní poruchou označujeme takovou poruchu, která zcela proniká osobností dítěte a výrazně mění jeho chování, vzdělávání, možnosti socializace atd. (Valenta, 2009, s. 40).

S ohledem na odlišné symptomy lze rozeznat několik pervazivních vývojových poruch.

Dětský autismus

Dětský autismus se vyznačuje triádou znaků, mezi které patří narušená sociální interakce, omezená schopnost verbální a nonverbální komunikace a stereotypní, repetitivní chování (Valenta, 2009, s. 40).

Porucha má různé stupně závažnosti, od mírné formy až po těžkou formu. Problémy se projevují v každé části diagnostické triády. Lidé s autismem mohou trpět mnoha dalšími dysfunkcemi. Navenek se projevují odlišným až bizarním chováním. Typická je značná variabilita symptomů (Thorová, 2006, s. 177).

Smyslové reakce chuťové, hmatové, zrakové, sluchové a čichové se vyskytují v abnormálním rozsahu. Dítě neprojevuje zájem o děti i dospělé v okolí a bývá extrémně uzavřené do sebe (Vocilka, 1994, s. 10).

Atypický autismus

Od dětského autismu se liší tím, že nastupuje později – po dosažení třetího roku života, nebo chybí některý znak triády (Valenta, 2009, s. 40).

Kateřina Thorová (2006, s. 182) uvádí: „*Atypický autismus je velmi heterogenní diagnostická jednotka, která tvoří součást autistického spektra. Dítě splňuje jen částečně diagnostická kritéria daná pro dětský autismus. Nicméně u dítěte najdeme řadu specifických sociálních, emocionálních a behaviorálních symptomů, které se s potížemi, jež mají lidé s autismem, shodují. Lze říci, že atypický autismus je zastřešujícím termínem pro část osob, na které by se hodil vágní diagnostický výrok autistické rysy či sklony.*“

Aspergerův syndrom

Aspergerův syndrom bývá někdy nazýván jako projevy sociální dyslexie, které mají mnoho forem. Má své problémy i specifika, které mohou být stejně závažné, ale mnohdy kvalitativně odlišné od ostatních poruch autistického spektra (Thorová, 2006, s. 185).

Vocilka (1994, s. 11) charakterizuje Aspergerův syndrom stejným typem příznaků jako autismus, který se liší absencí celkového zpoždění. Většina těchto dětí je značně nemotorná, ale má normální všeobecnou inteligenci. Vyskytuje se převážně u chlapců.

Dětská dezintegrační porucha

Je charakteristická tím, že po období normálního vývoje dítěte dojde v průběhu několika měsíců ke ztrátě dříve nabytých dovedností. Další normální vývoj je zastavený, dochází ke zřetelnému regresi schopností a dovedností. Následuje ztráta získaných dovedností autistického typu především sociální interakce a komunikace, může dojít i k částečné obnově těchto funkcí. Tato porucha byla dříve označována jako infantilní demence, dezintegrační psychóza, Hellerův syndrom (Valenta, 2009, s. 40).

Rettův syndrom

Klasická forma syndromu postihuje pouze dívky. Typické je krátké období normálního vývoje, poté dochází ke ztrátě komunikačních a pohybových schopností. Charakteristické jsou kroutivé pohyby rukou a ztráta funkčních pohybů rukou. Téměř všechny případy doprovází hluboká mentální retardace (Valenta, 2009, s. 40).

1.3 Triáda postižení - oblasti

Podle Lorny Wingové (1993) je pro dětský autismus charakteristické postižení ve třech okruzích. Jedná se o kvalitativní narušení reciproční sociální interakce, kvalitativní narušení komunikačních schopností a o omezené, repetitivní a stereotypní vzorce chování. Autorka tyto tři okruhy nazvala „triádou“ postižení (Lechta, 2010).

Komunikace

Podle Jelínkové (2001, s. 20) patří k základním lidským dovednostem schopnost komunikovat. Nedostatky v této schopnosti vyvolávají značné problémy v chování. U autistických dětí se problémy s komunikací mohou projevovat různým způsobem. *„Autistickým dětem chybí vrozená schopnost uvědomit si, že jazyk je nástroj, jak sdělit*

někomu nějakou informaci, jak ovlivnit své okolí ke svému prospěchu. I ti, kteří mají schopnost mluvit, jsou schopni požádat o konkrétní věc, ale nejsou schopni hovořit o svých pocitech, myšlenkách, názorech.“

Hodně dětí s autismem si nedokáže vytvořit aktivní mluvenou řeč. Může jít o nedostatečné pochopení funkce a komunikace. Jako možná příčina se uvádí nižší vývojová úroveň, případně specifická vývojová porucha typu dysfázie (Beyer, Gammeltoft, 2006, s. 25).

Sociální interakce

Navenek se problémy v sociálních vztazích mohou projevit různým způsobem. Dítě se nemazlí, vyhýbá se zrakovému i tělesnému kontaktu, nenavazuje kontakt s vrstevníky ani s dospělými, je samotářské a uzavřené. Vážná nedorozumění vznikají v důsledku neporozumění společenským pravidlům (Jelínková, 2001, s. 26-27).

Děti s autismem se velmi snaží pochopit sociální svět za pomoci logického vztahu příčina-následek, což je pro ně velmi náročné (Beyer, Gammeltoft, 2006, s. 24).

Představivost

Už v prvních letech života se projevují zvláštnosti v chování, které bývají přičítány omezené představivosti. Absence představivosti dětem nedovolí rozvinout zájmy v širším měřítku. Důsledkem jsou stereotypy, repetitivní a rituální vzorky jednání. Mnoho dětí se projevuje motorickými stereotypy, které mohou časem přejít v sebezraňování. Verbální stereotypy se objevují u mluvících dětí. Změny v navyklém pořádku často vedou k extrémním stresům a nejistotě, což může vyústit v nevhodné chování (Jelínková, 2001, s. 32-33).

„Představy světa se v raném stádiu vývoje kryjí s fyzickým vnímáním. Dítě si může vytvořit podobný model i ve vztahu s dospělým, který je mu blízký. Takový model by měl být dynamický a je primárně emocionální kategorizací zážitků a zkušeností. Proces integrace představ do souvisejících vzájemně propojených zkušeností je pravděpodobně pro dítě s autismem velmi obtížný.“ (Beyer, Gammeltoft, 2006, s. 27)

2 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ S PAS

Pervazivní vývojová porucha, jakou autismus je, předpokládá a vyžaduje celoživotní specializovaná opatření. Lidé s autismem potřebují celoživotní soustavnou péči, pro kterou je nezbytné zajištění a zázemí (Peeters, 1998, s. 17).

Autistické děti byly v prvopočátcích předurčeny k izolaci v ústavech sociální péče, většinou na celý život, nebo byly tyto děti umístěny v pomocných školách. V některých případech byly ponechány v často neodborné péči rodičů. Realizace vzdělávání zpočátku probíhala v pomocných školách a ústavech sociální péče. Později se vzdělávání přesouvalo do speciálně pedagogických center a denních stacionářů. Děti s jednodušší formou poruchy autistického spektra byly postupně integrovány do běžných škol (Vocilka, 1995).

Zlepšila a nastavila se kategorizace v diagnostice, byly lépe popsány symptomy, které vedly k vytvoření diagnostických testů, zavedly se speciální přístupy včetně vhodných pomůcek. Zohledňují se jednotlivé rozdíly mezi dětmi a jejich rodinným prostředím. Zabývají se také faktory, které určují silné i slabé stránky dítěte (Jelínková, 2001, s. 47).

2.1 Integrovaní a inkluzivní vzdělávání dětí s PAS

ČR stejně tak jako všechny kulturní země Evropy postupně akceptuje a zavádí model inkluzivního vzdělávání. Integrované vzdělávání se se začalo v naší zemi prosazovat již před 25 lety. Tento demokratický školský systém je otevřený a prostupný pro všechny skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Teplá, 2015, s. 11).

O integraci hovoříme v případě vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách běžného typu. Pokud je žák se speciálními vzdělávacími potřebami zařazen do školy běžného typu, pak hovoříme o individuální integraci. Mezi důležité podmínky funkční integrace patří připravenost zázemí ve škole, typ, druh a stupeň postižení, které integraci žáka umožní a v neposlední řadě také spolupracující rodinu. Inkluzí rozumíme stav, kdy se lidé s jakýmkoliv postižením stávají součástí společnosti. Tito lidé nejsou ze společnosti vyčleňováni, tudíž také nejsou zpětně do společnosti začleňováni (Potměšilová, 2013, s. 10-11).

Mezi hlavní podpůrné systémy integrace patří pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a speciálně-pedagogická centra (SPC).

Pedagogicko-psychologické poradny

Jsou nejrozšířenější a nejznámější poradenská zařízení, která se zaměřují na problematiku výchovy a vzdělávání dětí a mládeže. Dětem se zde věnuje speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník. Předmětem činnosti PPP je vyšetření školní zralosti, odklad školní docházky, návrhy zařazení žáka do speciální školy, diagnostika a reedukace specifických poruch učení a posouzení vhodnosti integrace žáků s postižením do běžného typu školy. Mezi další činnosti PPP patří metodické vedení výchovných poradců škol, spolupráce s učiteli na tvorbě IVP pro integrovaného žáka, poskytování odborných rad učitelům a poskytování zápůjčky literatury a pomůcek.

Speciálně-pedagogická centra

Jedná se o speciální školská zařízení, jejichž specializací je určitý typ postižení. Hlavním úkolem SPC je poskytovat školám, školským zařízením, ústavům, rodinám postižených dětí, orgánům státní správy, nejrůznějším sdružením a iniciativám, které se podílí na péči o postižené jedince diagnostickou, poradenskou, terapeutickou a metodickou činností (Mrázová, 2004, s. 21).

2.2 Předškolní vzdělávání

Předškolní věk lze charakterizovat odlišným a různým vztahem ke světu. Dítěti v poznávání světa pomáhá představivost, fantazijní zpracování informací a zatím logikou neregulované intuitivní uvažování. Myšlení předškolního dítěte se vyznačuje především egocentriem. Způsob verbálního vyjadřování ovlivňuje úroveň myšlení. Kresba je výraznou neverbální a symbolickou funkcí. Postupně se fantazijní zpracování kresby přesouvá k realistickému pojetí. Symbolická hra umožňuje dítěti přijatelným způsobem zvládat různé problematické situace. Současně se vyvíjejí také všechny složky paměti a schopnost prezentovat vlastní zážitky verbálně (Vágnerová, 2007, s. 91).

Předškolní vzdělávání se přizpůsobuje fyziologickým, vývojovým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dítěte. Jako jedna z možností navazuje na rodinnou výchovu. Předškolní vzdělávání zasahuje celou osobnost dítěte a je orientováno k tomu, aby si dítě od útlého věku osvojilo základy klíčových kompetencí a získalo tak předpoklady pro celoživotní vzdělávání. Hlavním úkolem institucionálního předškolního vzdělávání dětí ve věku 3-7 let je návaznost a doplnění rodinné výchovy

s úzkou vazbou na ni. Pomáhat dítěti zajistit prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů sloužících k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Do tříd je možné zařazovat děti stejného nebo různého věku. Vytvářet integrované třídy zařazením dětí se speciálně vzdělávacími potřebami. Dále má předškolní vzdělávání dětem, které to potřebují, včas poskytovat speciálně pedagogickou péči a tím pomoci vylepšovat jejich životní vzdělávání (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004).

Průcha (2016, s.34) uvádí, že většina dětí vstupujících do institucí předškolního vzdělávání se výrazně obohacuje o komunikační a sociální kontakty spojené s formováním vrstevnických vztahů a rolí.

Podle Opravilové (2016) se v současné formulaci cílů předškolního vzdělávání odráží posun ze zaměření sociometrického (potřeby společnosti) k pedocentrickému vnímání rozvoje dítěte.

Klíčovými kompetencemi jsou kompetence k řešení problémů, k učení, sociální a personální, komunikativní, činnostní a občanské. V kurikulárních dokumentech jsou kompetence formulovány *jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince* (RVP PV, 2004, s. 8).

Předškolní vzdělávání navštěvují i děti s PAS, nebo děti jejichž vývoj je výrazně opožděn a znaky autismu se u nich projeví v plné míře, stejně také děti, které mají intelekt v normě a symptomy autismu mají mírné. Do předškolního zařízení nastupují také děti, kterým byla stanovena diagnóza těsně před nástupem, děti, které diagnózu nemají a jejich specifické chování a zvláštnosti vyplynou až při kontaktu s vrstevníky, děti, které prošly včasnou intervencí (Čadilová, Žampachová, 2008, s. 216).

2.2.1 Individuální vzdělávací plán (IVP)

Individuální vzdělávací plán zpracovává škola, vyžadují-li to speciální vzdělávací potřeby žáka. Individuální vzdělávací plán se zpracovává na základě doporučení školského poradenského zařízení a žádosti zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka. Individuální vzdělávací plán je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka, přičemž vychází ze školního vzdělávacího programu a je součástí dokumentace žáka ve školní matrice.

Individuální vzdělávací plán obsahuje údaje o skladbě druhů a stupňů podpůrných opatření poskytovaných v kombinaci s tímto plánem, identifikační údaje žáka a údaje o pedagogických pracovnících podílejících se na vzdělávání žáka. V individuálním vzdělávacím plánu jsou dále uvedeny zejména informace úpravách obsahu vzdělávání žáka, časovém a obsahovém rozvržení vzdělávání, úpravách metod a forem výuky a hodnocení žáka, případné úpravě výstupů ze vzdělávání žáka.

Individuální vzdělávací plán dále obsahuje jméno pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým škola spolupracuje při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Vzor individuálního vzdělávacího plánu je uveden v příloze č. 2 k této vyhlášce.

Individuální vzdělávací plán je zpracován bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 1 měsíce ode dne, kdy škola obdržela doporučení a žádost zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka. Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu celého školního roku podle potřeb žáka.

Zpracování a provádění individuálního vzdělávacího plánu zajišťuje ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se zpracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením, žákem a zákonným zástupcem žáka, není-li žák zletilý.

Škola seznámí s individuálním vzdělávacím plánem všechny vyučující žáka a současně žáka a zákonného zástupce žáka, není-li žák zletilý, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem. Poskytování vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu lze pouze na základě písemného informovaného souhlasu zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka podle § 16 odst. 1.

Školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou sleduje a nejméně jednou ročně vyhodnocuje naplňování individuálního vzdělávacího plánu a poskytuje žákovi, zákonnému zástupci žáka a škole poradenskou podporu. V případě nedodržování opatření uvedených v individuálním vzdělávacím plánu informuje o této skutečnosti ředitele školy.

Pro změny v individuálním vzdělávacím plánu se použijí obdobně ustanovení týkající se zpracování individuálního vzdělávacího plánu, seznámení s ním, poskytování vzdělávání podle něho a vyhodnocování jeho naplňování (Vyhláška č. 272/2016 Sb. O vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných).

Urbanovská (2011, s. 20) také zmiňuje, že na tvorbě IVP by se měl podílet sociální pedagog, psycholog, pedagogové, rodiče. Nevyrovnaný vývojový profil žáka je jedním z dalších faktorů, který je potřeba brát v potaz při tvorbě IVP. Je důležité rozvíjet oslabené oblasti a na schopnostech a dovednostech, ve kterých dítě vyniká stavět.

2.2.2 Asistent pedagoga

Služba asistenta pedagoga je jedním z druhů podpůrných opatření po dobu pobytu dítěte/žáka/studenta ve školském zařízení. Na základě § 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů je asistent pedagoga definován jako pedagogický pracovník.

Asistent pedagoga poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáka či žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rozsahu podpůrného opatření nebo podle § 18 odst. 1. Asistent pedagoga pomáhá jinému pedagogickému pracovníkovi při organizaci a realizaci vzdělávání, podporuje samostatnost a aktivní zapojení žáka do všech činností uskutečňovaných ve škole v rámci vzdělávání, včetně poskytování školských služeb.

Asistent pedagoga pracuje podle potřeby se žákem nebo s ostatními žáky třídy, oddělení nebo studijní skupiny podle pokynů jiného pedagogického pracovníka a ve spolupráci s ním.

Hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou pomoc při výchovné a vzdělávací činnosti a pomoc při komunikaci se žáky, zákonnými zástupci žáků a s komunitou, ze které žák pochází, pomoc žákům v adaptaci na školní prostředí, pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku; žák je přitom veden k nejvyšší možné míře samostatnosti, nezbytná pomoc žákům při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání nebo školské služby, další činnosti uvedené v jiném právním předpise).

Není-li dále stanoveno jinak, může asistent pedagoga poskytovat podporu při vzdělávání žákovi nebo více žákům současně, nejvýše však 4 žákům ve třídě, oddělení nebo studijní skupině, a to s ohledem na povahu speciálních vzdělávacích potřeb těchto žáků; v případě škol, tříd, oddělení nebo studijních skupin zřízených podle § 16 odst. 9 zákona nebo jedná-li se o asistenta pedagoga podle § 18 odst. 1, může být počet žáků

případajících na asistenta pedagoga vyšší (Vyhláška č. 272/2016 Sb. O vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných).

Zákonná norma jednoznačně určuje odbornou kvalifikaci asistenta pedagoga, v rovině mravní se budou vyžadovat požadavky na osobnostní předpoklady. Asistent pedagoga by měl být důsledný, zodpovědný, empatický, pozitivní a vyrovnaný, vychovávat osobním příkladem. Asistent pedagoga by měl být téměř dokonalý, ale protože dokonalost neexistuje, je nejdůležitějším faktorem jeho dobrý vztah k dětem. V současnosti se projevuje snaha o objektivní zhodnocení vlastností a kompetence pedagogů vytvořením standardu pedagogické profese (Teplá, 2015, s. 35).

Mezi doporučené činnosti asistenta pedagoga u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřské škole patří naplnění RVP PV v oblasti pomoci při řečové, rozumové, mravní, tělesné, pracovní a estetické výchově předškolních dětí. Podpora při kompenzační, reedukační, terapeuticko-formativní činnosti a rehabilitační činnosti. Podpora učení sociálního chování a přiměřené sociální komunikace. Podpora a vedení dětí při přípravě na povinné vzdělávání, vedení dětí k soběstačnosti a samostatnosti (Teplá, 2015, s. 48-49).

Sebeobsluha

Sebeobsluhou rozumíme převlékání, hygienu, pohyb a přesuny po škole a přípravu pomůcek. V této oblasti nejsou žáci většinou příliš samostatní, proto je pro ně důležitá dopomoc, dohled a podpora asistenta pedagoga.

Hrubá motorika

Je zaměřena především na chůzi po rovině, prostorovou orientaci, chůzi po schodech, pohybovou koordinaci. Za dohledu a dopomoci asistenta pedagoga vhodným způsobem koordinovat a procvičovat všechny uvedené oblasti.

Jemná motorika

Zahrnuje činnosti, které se týkají přípravy pomůcek a manipulaci s nimi, činnosti v pracovním vyučování, orientaci na pracovní ploše. Asistent pedagoga dohlíží, poskytuje přesné instrukce a především žáka motivuje. V určitých situacích je ohrožena bezpečnost žáka, která souvisí s poklesem zájmu a pozornosti při ztrátě motivace.

Grafomotorika

U žáka s poruchou autistického spektra je potřeba v oblasti grafomotoriky zvýšená tolerance pedagoga na grafickou úpravu a čitelnost písemného projevu žáka. Žák potřebuje při písemných projevech více prostoru na odpověď, aby nebyl stresován. Vhodné je využití vlastního shrnutí učiva, zápis od spolužáka a využití počítačové techniky.

Smyslové vnímání

Žáci s PAS lépe reagují na podané vizuální podněty ze svého okolí. V hlavě si často „přehrávají videa prožitých situací“. Proto je velmi výhodné pracovat s vizuální oporou a slovní instrukce doplníme obrázkovou formou.

Komunikace

Rozvoj komunikačních dovedností by měl být součástí každého vzdělávacího procesu žáka. Pakliže u žáka nedochází k verbální komunikaci, rozvíjíme možnosti komunikace neverbální s využitím AAK. Při verbální komunikaci se soustředíme na rozvoj pragmatické stránky komunikace a aktivní a pasivní slovní zásobu.

Pozornost

U žáků s PAS je pozornost značně kolísavá. Žák je snadno unavitelný, je na místě zvýšená potřeba žáka motivovat. Důraz klademe na práci v kratších časových úsecích, častější střídání práce a odpočinku, doplněné o vhodnou relaxaci.

Kognitivní schopnosti

Žáci s poruchami autistického spektra mají v případě kognitivních schopností nevyrovnaný vývojový profil, který není na stejné úrovni ve všech oblastech. Žáka je potřeba rovnoměrně posuzovat podle všech oblastí a schopností a klást na něj přiměřené nároky.

Sociální dovednosti

Je důležité postupně rozvíjet a zdokonalovat dovednosti v oblasti spolupráce, společenského chování a navazování kontaktu s okolím. Stanovujeme si dílčí cíle, postupujeme krok za krokem. Konkrétní sociální dovednosti a chování prakticky nacvičujeme v různých každodenních situacích (požádání o pomoc, nakupování,

navázání přátelství...). Je nutné neustálé opakování a vysvětlování toho, co je a není vhodné v určitých situacích (Urbanovská, 2011, s. 21-23).

3 VÝCHOVNÉ PŘÍSTUPY A METODY U DĚTÍ S PAS

Thorová (2008, s. 54) zmiňuje, že mezi základní možnosti pomoci dětem s PAS patří zajištění vzdělávání ve školce nebo ve škole s ohledem na jejich konkrétní potřeby a přístup. V České republice je rozšířená efektivní vzdělávací metodika pod pojmem strukturované učení. Děti, které mají navíc problémy v řečové komunikaci, využívají při výuce systémy alternativní a augmentativní komunikace.

3.1 Strukturované učení a TEACCH program

TEACCH program jak uvádí Jelínková (2001, s. 53) patří zatím k jedinému obsáhlému výchovně vzdělávacímu programu pro děti s autismem. Podstatou programu je najít nejen specifický způsob výkladu učební látky, ale také respektovat kvalitativní aspekty postižení.

„Základní intervenční strategií TEACCH programu je strukturovaná výuka s důslednou vizuální podporou, vycházející z individuálního hodnocení každého žáka.“ Strukturované podmínky dokážou dítěti s autismem zajistit potřebnou míru informovanosti, předvídativosti a jasnosti. Čím je postižení autismem hlubší, tím více potřebuje dítě s autismem strukturované prostředí, potvrzují to i zkušenosti a empirický výzkum v minulých letech (Jelínková, 2001, s. 53).

Strukturované učení a jeho metodika je postavena na teoriích chování a učení. Metoda a její základní princip spočívá v úpravě prostředí takovým způsobem, aby bylo dosaženo u jedince s autismem určitého řádu a míry předvídatelnosti, které by předešly problémovému chování (Adamus, 2014, s. 61).

Strukturalizace podle Thorové (2006, s. 384) znamená jasná pravidla, jednoznačné uspořádání prostředí, ve kterém se dítě s autismem pohybuje. Přináší jedincům s PAS lépe se orientovat v životních situacích a orientovat se v prostoru a čase. Člověk s PAS má pomocí přehledné struktury prostředí a času přehled, kdy má jednotlivé činnosti vykonávat. Žáci ve školním prostředí dostanou důležitou odpověď na otázku, kde se učíme, jíme, myjeme, cvičíme, kreslíme apod. Žáci mají vytvořeno vhodné a správné pracovní místo, které má vliv na míru soustředěnosti a pracovní návyky.

3.2 Alternativní a augmentativní komunikační systémy (AAK)

„Termín augmentativní a alternativní komunikace se vztahuje k intervencím, které byly vytvořeny za účelem kompenzace poruch v oblasti expresivní komunikace jedinců. Slovo augmentativní ukazuje, že mohou být tyto intervence použity ke zlepšení efektivity komunikace skrze existující prostředky (včetně řeči), zatímco alternativní naznačuje vyvíjení systémů, které dočasně či trvale nahrazují řeč.“ (Bondy, Frost, 2007, s. 47-48)

Techniky AAK lze vzhledem k jejich realizaci členit do skupin podle náročnosti. Mezi nejčastější dělení patří techniky s pomůckami, bez pomůcek a s pomůckami zprostředkujícími využití dalších nástrojů. Kategorie bez pomůcek zahrnuje komunikace na neverbálním základě. Využívá se zejména zrakový kontakt, mimická gesta, pantomima, ukazování a ukázky činnosti v náznacích. Při využívání pomůcek nachází uplatnění zástupné předměty v jejich reálné podobě. Můžeme zde zařadit fotografie reálných předmětů, piktogramy, komunikační tabulky. Do kategorie s pomůckami zprostředkujícími využití dalších nástrojů patří pomůcky, které práci především usnadní. Patří sem specifické úpravy mechanických a technických pomůcek, úprava klávesnic pro počítač, úpravy ovladačů a spínačů tak, aby mohl žák záměr realizovat. V současné době existují pro jednotlivé techniky AAK metodické příručky, které obsahují popis a metodická doporučení (Valenta, Potměšil, 2014, s. 201-202).

3.2.1 Výměnný obrázkový a komunikační systém (PECS)

Tato technika se využívá v USA ve speciální škole, kde se uplatňuje především u klientů s PAS. Podstata komunikace vedené tímto způsobem je uchopení komunikace klientem pomocí efektivního nástroje, který ovlivňuje jednání další osoby. Probíhá zde forma výměny obrázků za odměny. PECS a jeho využití přispívá k nezávislosti žáka na jeho sociálním okolí a ke zvyšování jeho samostatnosti (Valenta, Potměšil, 2014, s. 202).

3.2.2 Výměnný obrázkový komunikační systém (VOKS)

Jedná se o metodu, která slouží k rozvoji funkčních komunikačních dovedností. Vychází ze zahraniční metody PECS (Picture Exchange Communication System). Mezi hlavní principy systému lze zařadit vysokou motivaci klienta s ohledem na konkrétní výběr odměn. Osvojení systému je velmi rychlé. Děti postupně přestávají být závislé na

dospělých, protože jsou samy iniciátory komunikace. Systém lze s úspěchem využívat v prostředí školy, v domácím prostředí i na veřejnosti.

Systém je určen především pro osoby s poruchou autistického spektra. Dokáže zohlednit specifické problémy v komunikaci a v navazování sociálních kontaktů. Systém není omezen věkovou skupinou, lze s ním začít v kterémkoliv věku (Knapcová, 2006, s. 8).

Metodika s použitím VOKS se skládá ze sedmi lekcí, do nichž jsou vloženy čtyři doplňkové lekce. Komunikace probíhá výměnou obrázků za konkrétní předmět nebo požadovanou věc. Náviku se účastní dva učitelé, jeden jako komunikační partner a druhý jako přímý asistent dítěte. Výměna předmětů a obrázků je ze strany komunikačního partnera doprovázena slovním komentářem. Dítě získává zpětnou sluchovou vazbu. Pokud dokáže dítě sdělení zopakovat, rozšiřuje si slovní zásobu. Nejprve se používají izolované symboly VOKS, které postupně přecházejí do tvoření slovních spojení, až dítě složí postupně celý větný proužek.

Tento systém nemá pro dítě významnější omezení, lze se s ním snadno pohybovat a manipulovat, přesunovat se. K uchycení symbolů slouží suchý zip. Používají se např. komunikační tabulky, které jsou barevně rozlišené, také opatřené suchými zipy k uchycení zalaminovaných obrázků (Bendová, 2014, s. 40-43).

VOKS a PECS stejným způsobem uplatňují poznatky z Aplikované behaviorální analýzy a logopedie.

3.2.3 Využití počítačové techniky

Janovcová (2010, s. 36-37) považuje za velmi významný doplněk logopedické péče v současné době speciální počítačové programy. Jejich pomocí lze zefektivnit práci logopeda, protože jsou prostředkem a stimulátorem motivace, jehož prostřednictvím je zajištěna snadnější a rychlejší spolupráce s dítětem. Samozřejmě nelze stavět terapii pouze na počítačovou techniku, nadále zůstává nezastupitelný přímý kontakt, imitace a další faktory. Pro děti je zajímavý a velmi vhodný např. počítačový program Méd'a. Tento program slouží k základní smyslové a rozumové výchově, obsahuje taktéž výchovu pro pokročilé, zrakovou výchovu a piktogramy. Program lze velmi snadno ovládat dotykovým způsobem nebo několika klávesami. Je vhodný pro mluvící i nemluvící děti.

K nejvyužívanějším programům v praxi patří také program Altík, Altíkovy úkoly, Altíkův slovník a Boarmaker. Hlavním ukazatelem je cenová dostupnost pro uživatele. Současně mají tyto programy na Českém trhu nejdelší tradici na bázi AAK, lze v nich pracovat také s fotografiemi, obrázky a symboly z vlastních zdrojů (Bendová, 2014, s. 79).

3.3 Aplikovaná behaviorální analýza (ABA)

„Aplikovaná behaviorální analýza vychází z teorie, že autismus je neurologicky podmíněný syndrom, který se projeví v chování postiženého.“ ABA učí a posiluje žádané chování tím, že pracuje s excesy a deficity v chování. Terapeut používající ABA metodu určuje a učí dovednosti, které dává v malých a přesně definovaných krocích. Všechny programy ABA jsou postaveny na individuálním základě. Ke zlepšení chování a kognitivních výkonů dětí s autismem dochází neustálým procvičováním a opakováním stanovených postupů. Jedná se tedy o metodu, jejíž pomocí pozorujeme chování, hodnotíme chování a učíme nové chování (Richman, 2015, s. 15-17).

Podle Urbanovské (2011, s. 18) je potřeba při využití principů ABA nejprve vyhodnotit konkrétní problémové chování. Lze uvést, že součástí problémového chování a jeho analýzy je pojmenování problémového chování, analýza okolností, které předcházely problémovému chování, dále analýza četnosti výskytu nežádoucího chování a v neposlední řadě záznam důsledků, jež problémové chování přináší. Zásah do chování následuje po důkladné analýze problémového chování.

Mezi postupy, které můžeme využít při ABA terapii, slouží např. pozitivní posilování, vyhasínání, tlumení, záporné zpevnění a přesycení.

Pozitivní posilování

Jde o snahu, která má za úkol zvýšit frekvenci výskytu požadovaného chování. Využíváme k tomuto účelu odměnu jako kladnou motivaci. Odměnou může být např. oblíbený předmět, pamlsek, sladkost nebo oblíbená činnost. Nejvýznamnějšího a žádoucího efektu dosáhneme poté, kdy kladné zpevnění následuje bezprostředně, a především pravidelně po žádoucím chování. Jedině tak umožníme dítěti pochopit jistou souvztažnost mezi chováním a odměnou (Schopler, 2011, s. 129-130).

Vyhasínání

Při aplikování techniky vyhasínání můžeme vycházet z předpokladu, že bez reakce přestane i akce. Jestliže dítěti neposkytneme zpětnou vazbu na nevhodné chování, dojde časem k významnému snížení frekvence výskytu daného chování.

Tlumení, záporné zpevnění

Tlumení patří mezi způsoby negativní motivace. Reakcí na nevhodné chování dítěte je omezení jeho oblíbené činnosti či odebrání oblíbeného předmětu. Aby dítě dokázalo pochopit přímou souvislost mezi nežádoucím chováním a pro něj nepříjemnou zkušeností, musí tato reakce neprodleně následovat po nevhodném chování (Schopler, 2011, s. 132).

Přesycení

Podstatou přesycení je zdánlivé podporování té aktivity, kterou chceme vyřadit z repertoáru dítěte. U dítěte dosáhneme únavy, která se pro dítě stává trestem. Dítěti dopřejeme činnost, kterou rádo dělá a budeme ji nepřetržitě po něm vyžadovat. Dítě si po radostné aktivitě bude chtít odpočinout. Nastane moment, kdy dítěti odpočinek nedopřejeme a v aktivitě nepovolíme. Původně oblíbená činnost, která byla pro okolí nepříjemná, se změní v podmíněnou averzivní reakci (Čadilová a kol., 2007, s. 132).

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Hlavní průzkumný cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza přínosu integrace a viditelného pokroku integrovaných dětí s PAS do sportovní mateřské školy. Zaměřila jsem se na také vliv prostředí, výchovy a vybavenosti zařízení, které integrované děti navštěvují. V tomto zařízení pracuji jako asistent pedagoga. Pro účely této práce byla jména dětí s ohledem na zachování jejich anonymity změněna.

4.2 Průzkumné otázky

1. V jakém prostředí probíhá integrace dětí s PAS?
2. Jakou úroveň pokroku dosáhly integrované děti v jednotlivých sledovaných oblastech rozvoje v závislosti na délce zkoumaného období?
3. Jaká jsou navrhovaná doporučení v další práci s integrovanými dětmi?
4. Jak se integrace dívky a chlapce do kolektivu zdravých dětí v MŠ povedla?

4.3 Charakteristika místa průzkumu, doba trvání průzkumu

Výzkum probíhal ve sportovní mateřské škole v Olomouci. Jedná se o soukromou mateřskou školu, která se skládá ze 2 oddělení. Děti jsou rozděleny podle věku a zkoumaná dívka navštěvuje třídu mladších dětí. V době realizace výzkumu navštěvuje tuto třídu 25 dětí. Pedagogický dozor zajišťují dvě kvalifikované učitelky, jedna asistentka pedagoga a jedna školnice.

Třída vyhovuje svým uspořádáním všem dětem, které zde dochází. Karolínka i Martin mají svoje stabilní místo ke stolování, odpočinku (spánku) a pracovní místo. Součástí třídy je také relaxační koutek, který mohou děti v případě potřeby využívat. Výzkum trval od září 2015 do ledna 2017.

4.4 Případové studie

4.4.1 Případová studie dívka

Karolína, *2012, 4,6 let, poruchy autistického spektra

Karolínka pochází z úplné a funkční rodiny. Nemá žádné sourozence. Celá rodina žije v rodinném domě na vesnici. Oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání. Z osobního rozhovoru s rodiči vyplývá, že se v rodině nevyskytují žádná závažnější onemocnění.

První těhotenství matky bylo rizikové. Matka prodělala v 16. týdnu těhotenství operaci vaječníků. Porod v 41. týdnu těhotenství proběhl spontánně, Karolínka byla kojena 3 měsíce. Začala sedět v 10 měsících, stát ve 13 měsících, samostatná chůze od 14 měsíců. Karolína vždy špatně spala. Vyšetřením byla zjištěna narušená komunikační schopnost a potíže z okruhu PAS.

Maminka uvádí, že již v kojeneckém věku sledovala u Karolínky tyto projevy: Celkově byla Karolínka jako miminko spíše apatická, neměla zájem o tulení, sociální kontakty, nehrála si s hračkami, neukazovala, třepotala ručkami. Velký problém byl se spánkem. Zhruba v 1,5 roce uměla několik dětských slov (pá-pá, pa-pa, mama), pak se slova vytratila. Uměla chodit na nočník, poté přestala a byla na plenách. V sebeobsluze je nutná dopomoc.

Karolínka začala navštěvovat MŠ zpočátku s přítomností maminky, včetně procházek za přítomnosti maminky. Ve školce je spokojená a těší se tam. Ve školce si hraje sama, ostatní děti jen pozoruje. Pomalu se začíná zapojovat i do skupinových aktivit (zejména pohybových). Místy se objevuje agresivní chování k dětem i vůči učitelům (hůře respektuje autoritu učitele, reakce na odebrání hraček, neví, jak navázat kontakt s dětmi). Začíná se také objevovat fixace na maminku. Při odchodu matky z MŠ protestuje, po chvíli se však uklidní, hraje si s hračkami. Zvládá pobyt bez matky u babičky a sestry matky. V jídlu není moc vybíravá (nemá ráda jen ovoce). Dodržuje GAPS dietu s vitamínovými doplňky. Po zavedení této diety pozorují rodiče i učitelky výrazné zlepšení. Karolínka komunikuje převážně pomocí gest, která se snaží rozvíjet (gesta pro jídlo, WC atd.). Používá libozvučné neartikulované zvuky s náznakem slabik. Rozumí jednoduchým pokynům. Motoricky je zdatná, má ráda pohyb. Nevadí jí ani větší počet lidí. Má ráda běžecké závody, hudbu, kino, kreslení barvami apod.

4.4.2 Případová studie chlapec

Martin, *2009, 7 let, poruchy autistického spektra

Martin pochází z úplné a celkem funkční rodiny. Má dva mladší sourozence, sestry ve věku 5 a 3 roky. Celá rodina žije v rodinném domě. Rodiče mají středoškolské vzdělání, pracují jako OSVČ. Z osobního rozhovoru s rodiči vyplývá, že se v rodině nevyskytují žádná závažnější onemocnění.

Rodiče přišli s problémem výrazněji opožděného vývoje řeči u chlapce. Podle rodičů se řečový vývoj zastavil v 18 měsících, kdy chlapec používal několik slov, která se později vytratila. Projevovali se i nápadnosti v sociální oblasti. Martin obtížněji snáší změny, nemá rád některé hlasitější zvuky. S hračkami si někdy hraje odlišným způsobem. Podle rodičů je spíše technicky zaměřený, při hře dodržuje svůj vlastní systém. V řeči zatím používá slabiky, nemá příliš snahu napodobovat, opakovat. Dorozumívá se posunky, ukazováním. Mluvené řeči dle rodičů rozumí. Od září navštěvuje soukromou MŠ s menším počtem dětí ve třídě, kde se poměrně dobře adaptoval. Absolvoval neurologické vyšetření, je v péči logopeda, dochází do občanského sdružení JAN, věnující se dětem s poruchou autistického spektra.

Martin miluje kreslené pohádky, auta, vláčky, letadla, videohry. Rád jezdí hromadnými dopravními prostředky. Má spoustu energie, má rád děti, rád běhá, honí se s nimi, nechce, aby hra skončila. Problém nastává, pokud se mu něco líbí, pak to chce za každou cenu, zatím nedokáže pochopit, že mu vše nepatří.

Martin se nerad dotýká umazaných nebo vlhkých věcí, barvy a fixy mu na rukou nevadí. Nemá rád mokré oblečení, když se polije, okamžitě se vysvléká.

Když je nejistý, dělá naschvály-nechce jít po obědě spát, odmítá papuče nebo pyžamko, různě na sebe upozorňuje. S jídlem má problémy pouze ve školce, protože nechce jíst tamní jídlo, nosí si z domu svoji svačinku a svoji láhev s pitím. Na WC chodí nerad hromadně, většinou si jde sám, musí si ale nejdříve zvyknout na dané prostředí. Je třeba se ho ptát a na WC jej odvést, sám si neřekne. Často vykoná potřebu až venku (na zahradě...).

Bude nutné Martinovi věnovat zvýšenou pozornost a individuální péči. Do skupinových aktivit je třeba začleňovat Martina postupně. V chování k vrstevníkům lze očekávat nápadnosti, potíže v dorozumívání a komunikaci. Vzhledem k Martinovým obtížím řešit případné konfliktní situace v klidu. Je vhodné postupovat v malých

krocích, dodržovat stálý režim, na každou změnu připravit Martina dopředu. Dbát na bezpečnost Martina a zajistit zvýšený dohled zejména při hromadných přesunech, na vycházce a pobytu na zahradě. Martin nereaguje spolehlivě na hromadné instrukce, proto je třeba přijít k němu, oslovit ho a říct mu co od něho chceme. V případě afektivní reakce, je potřebné nejprve Martina zklidnit, odvést jeho pozornost, teprve poté s ním v klidu situaci rozebrat a vysvětlit. Dále je potřebné sladit přístup rodičů Martina a učitelek MŠ a ulehčit tak Martinovi orientaci v novém prostředí, domluvit se na stanovených hranicích.

4.5 Metody sběru dat

Zpracování bakalářské práce spočívá v kvalitativním výzkumném šetření – evaluačním výzkumu.

Významný metodolog Cresswell (1998, s. 12) definoval kvalitativní výzkum takto:

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“

Mezi základní charakteristiky kvalitativního výzkumu patří:

- Kvalitativní výzkum probíhá především během delšího a intenzivnějšího kontaktu s terénem nebo situací různých jedinců, případně skupiny jedinců. Situace zohledňují každodennost jedinců, skupin apod.
- Snahou výzkumníka je získat integrovaný pohled předmětu studie.
- Výzkumník je hlavním instrumentem, který zachycuje všechno to, co nám přibližuje život zkoumaných lidí. Kvalitativní výzkum zahrnuje data, která jsou získávána přepisem terénních poznámek z rozhovorů a z pozorování, pořízením fotografií, videozáznamů. Prozkoumáním osobních poznámek, deníků, úředních dokumentů apod.
- Mezi hlavní úkoly patří objasnění, jak se lidé dobírají v dané situaci a v daném prostředí toho, co se děje, jak se to děje, proč lidé jednají daným způsobem a jak organizují dennodenní aktivity a interakce.

- Kvalitativní výzkumník vytváří podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal ve snaze pochopit aktuální dění. Snaží se nevynechat nic z toho, co by mohlo vést pomoci vyjasnit situaci (Hendl, 2012, s. 49-50).

„Evaluační výzkum je považován za vědeckou činnost na rozdíl od jiných přístupů k evaluaci. Předmětem jsou sociální intervence, tedy opatření k odstranění nebo zmírnění sociálních problémů. Evaluační výzkum hodnotí více aspektů intervencí a programů. Je zaměřen spíše na praktické aspekty (implementace, užitečnost) než na teoretické stránky“ (Hendl, 2012, s. 291).

Byly použity následující metody:

- analýza odborné literatury
- analýza dokumentace poskytnuté MŠ – dotazník pro MŠ
- analýza dokumentů z vyšetření – lékařských, psychologických, speciálně pedagogických
- přímé pozorování a přímá práce s dítětem s PAS v MŠ
- analýza individuálního vzdělávacího plánu
- analýza jednotlivých období – hodnocení pozorování

4.5.1 Analýza dokumentace poskytnuté MŠ – dotazník pro MŠ

Tento dotazník slouží jako podklad pro vyšetření dítěte v PPP a SPC. Aby vyšetření (i kontrolní) mohlo být realizováno, je nutná písemná nebo telefonická žádost rodiče (zákonného zástupce). Vyplněný dotazník se zasílá zpět na adresu pracoviště PPP a SPC.

4.5.1.1 Dotazník pro MŠ dívka

Jméno a příjmení dítěte: Karolína

Datum narození: 2012

Adresa bydliště: Olomouc

Adresa MŠ: Olomouc

Od jakého věku chodí do MŠ: od 3 let

Škola, v níž bylo dítě u zápisu (event. Půjde k zápisu): -

Byl již žák vyšetřen v PPP a SPC? Ano kdy? 9.6.2015

Důvod vyšetření: nástup do MŠ, integrace

Kdo dal k vyšetření impuls: na žádost rodičů

Sociální chování

Adaptace na režim v MŠ:

Prostředí školky zvládá bez větších problémů, v kolektivu dětí je ráda, ale nezapojuje se do aktivit, stačí jí pouze přítomnost dětí. Bez stálého dohledu není schopna dodržovat režim MŠ.

Vztahy s vrstevníky:

Děti nikterak nerozlišuje a jednotlivě nevyhledává, ráda se pohybuje mezi dětmi v kruhu při společné činnosti (např. zpěv, recitace, tanec).

Zapojení do kolektivu dětí (zájem o hru):

Hraje si pouze individuálně, opakuje často repetitivně pohyby a stále vyhledává stejné neúčelné hračky a volně s nimi pobíhá po herně.

Problémy v chování (stereotypie, rituály, agresivita):

Na pokyny denního režimu reaguje dle nálady, podrážděnost a nechuť k vykonávání pravidelného režimu (jako je hygiena a sebeobsluha) bývá častá. Je nutná neustálá důslednost v plnění denního režimu.

Pozornosti:

U řízené činnosti s asistentem je nutná neustálá koncentrace na daný podnět, pozornost udrží pouze krátce. U oblíbených samostatných činností je schopna udržet pozornost i 20 minut (listování v knížce, kinetický písek, jednoduché motorické stavebnice, atd.).

Schopnost respektovat autoritu:

Velmi nerada se podřizuje pokynům, je nutný neustále se opakující pokyn ke všem činnostem denního režimu.

Komunikace

Slovní zásoba: Jen citoslovce ve velmi omezeném množství.

Výslovnost: Žádná, jen žvatláni.

Oční kontakt: Oční kontakt je nestálý, často je střídán bočním pohledem.

Gesta, mimika: Velmi rozmanitá, dynamická, často komická a velmi propojená s okamžitými emocemi.

Řečové stereotypie: žádné

Schopnost porozumění řeči: Dle nálady, ale schopnost porozumět pokynům se stále zlepšuje.

Logopedická péče: ne

Motorika:

Hrubá motorika (pohybové schopnosti):

Hrubá motorika je nekoordinovaná, neustálá změna pohybu a polohy, hopsavý běh, bezúčelné pobíhání a polehávání.

Jemná motorika (manipulační dovednosti, zručnost):

Jemná motorika je na dobré úrovni – držení lžice, hrníčku, avšak úchop tužky či pastelky je zcela nesprávný, manipulace s hračkou je na úrovni batolete.

Grafomotorika:

Pouze samovolné a nekoordinované čmárání, práce s barvami pouze s dopomocí asistenta.

Sebeobsluha

Oblékání:

V oblékání je z velké části nesamostatná, pouze při důrazném pokynu s nevolí lehce spolupracuje, ale převážně očekává osobní servis.

Udržení čistoty (WC):

Čistotu udržuje jen pod stálým vedením, s neustálou dopomocí. Na delší vycházky mimo školku nebo aktivity je nutná plena, sama není schopna na své potřeby upozornit.

Stolování:

K jídlu má vesměs kladný vztah, při stolování však neustále vyžaduje obsluhu.

Spolupráce s rodinou

Spolupráce s rodinou je na velmi dobré úrovni, rodiče mají zájem a denně si předáváme informace o průběhu dne v MŠ i doma.

4.5.1.2 Dotazník pro MŠ chlapec

Jméno a příjmení dítěte: Martin

Datum narození: 2009

Adresa bydliště: Olomouc

Adresa MŠ: Olomouc

Od jakého věku chodí do MŠ: od 4 let

Škola, v níž bylo dítě u zápisu (event. Půjde k zápisu): - ZŠ, Olomouc

Byl již žák vyšetřen v PPP a SPC? Ano kdy? 6. 1. 2015

Důvod vyšetření: nástup do MŠ, integrace

Kdo dal k vyšetření impuls: na žádost rodičů

Na režim v MŠ se dítě adaptovalo: se značnými obtížemi.

V pohybových hrách a TV je: obratný.

Manuálně je: průměrně zručný.

Míra aktivizace, projevy: klidné.

Řeč – výslovnost: nevyslovuje správně hlásky.

Mluví: rychle, špatně srozumitelná slov, byl vyšetřen pediatrem.

Slovní zásoba: chudá.

Řečové vyjadřování: v jednoduchých větách, nedokáže souvisle vyprávět.

Dokáže se soustředit: dokáže.

Jeho pozornost: je stabilní, snadno se unaví.

Nápadné rozdíly ve výkonech v různých oblastech – uveďte konkrétně: výrazné potíže pouze v řečové oblasti.

Kooperace, chování ve skupině: hraje si s dětmi, přijímá při hře úkoly, role.

Sociální chování: poslechne dospělého – podřídí se ochotně pokynu.

Při činnosti je: samostatné, dožaduje se souhlasu a podpory dospělého.

Na neúspěch reaguje: přiměřenou snahou ho napravit, někdy pláčem.

Péče rodičů je: průměrná.

Rodiče dítě hodnotí: objektivně.

Spolupráce rodičů s paní učitelkou je: velmi dobrá.

Dítě se chce učit: raději by si hrálo.

Možné problémy ve škole: čtení.

Způsobilost dítěte pro zaškolení dle názoru paní učitelky: zralé pro 1. třídu ZŠ – průměrně, již má odklad školní docházky.

4.5.2 Analýza dokumentů z vyšetření – lékařských, psychologických, speciálně pedagogických

Dívka:

Lékařská anamnéza

Závěry z vyšetření - dětský autismus, specifická vývojová porucha řeči (expresivní, receptivní). Dívka je v péči pedopsychiatra, klinického psychologa. V chování projevy PAS – rodiči referovaný vývojový regres, snížená reaktivita na sociálně – komunikační podněty, omezená sociální motivace, vývojová porucha řeči, stereotypní činnosti, omezené zájmy, autostimulační aktivity, potíže se spánkem, nápadnosti v oblasti zrakového vnímání. Aktuálně je zajištěna pravidelná stimulace – raná péče a spolupráce s terapeutem pracujícím na principu ABA terapie.

Psychologické vyšetření

Karolína (3 roky) nenavazuje žádný kontakt, není zrakový kontakt, lékařku zcela ignoruje. Plně se věnuje jídlu, nedrobí, je zřejmé, že je dobře vedená. Nekomunikuje gesty. Někdy natáčí hlavičku, dívá se z boku na věci. Snaží se vkládat kostky dle tvarů – vloží dvě, pak další nenaháže, začne kostkami v ruce potřásat – manýrování. Nemá zájem o obrázky, ale citlivě si hraje s kuličkami. Je patrné manýrování, pozoruje pohybuje se ruce. Zareaguje na zvukovou hračku, bere jí k matce. Je celkově klidná, pasivní. Nemá zájem, když se jí matka snaží něco vysvětlit. Psychomotorický vývoj je nerovnoměrně opožděný. Schopnosti a dovednosti v oblasti hrubé motoriky aktuálně odpovídají úrovni 21-24 měsíců. Nejvíce opožděný je vývoj řeči, a to v obou složkách (expresivní i receptivní). Aktuálně odpovídá maximálně 8 měsícům. Pozorované chování, anamnestické údaje a výsledky dotazníku DACH potvrzují specifické zvláštnosti v chování, prožívání, v sociální interakci a komunikaci, jež potvrzují přítomnost poruchy autistického spektra, dětský autismus.

Karolína (4,2 roky) měla 10 měsíců bezmléčnou a bezlepkovou dietu, nyní je na GAPS dietě. Od té doby se zlepšila po zdravotní stránce a posunula se i ve vývoji. Dochází do MŠ, má asistentku. Spolupracuje dobře, úkoly plní se střídavým zájmem, pozornost se odklání k předmětům do okolí, občas potřebuje pomazlit s mámou, při respektu pracovního tempa a k potřebám Karolínky se po chvíli opět vrací k řízené činnosti a plní úkoly. Při neúspěchu dává najevo rozladění, rychle je uklidnitelná mámou. V ambulanci je Karolínka zvědavá, prohlíží si obrázky na dveřích i na stěnách, bere si knížečky, listuje v nich, rozloží pěnové puzzle. Předměty sleduje ze zvláštních úhlů, pozoruje pohyby svých ruček. Vyleze na překážku, sleze z ní. Chůze po špičkách, točivé pohyby v ambulanci málo, při emočním rozladění, spokojenosti, třepe ručkama. Zvládne se za asistence matky vysmrkat. Plenky nemá na noc ani na den, rodiče potřebu hlídají. Karolínka umí odmítnout, když se jí nechce (potřebu vnímá). Defekace probíhá do kalhotek. Na instrukce od matky reaguje, poslechne, např. zvedne spadlou knížečku. Žvatlá, místy užije slovo s významem, anamnesticky slova opakuje, užívá gesta, zkouší znakování. Zrakový kontakt je slabý. V chování je klidná, v ambulanci bez afektů. Globální výkon v neverbálním testu rozumových schopností se aktuálně pohybuje v pásmu LMR a odpovídá úrovni 2,4 roku. Výkon v testu je mimo jiné negativně ovlivněn i narušenou koncentrací pozornosti. Cílené psychologické vyšetření aktuální

úrovně rozumových schopností u dívky 4,2 roky s opožděným psychomotorickým vývojem a dětským autismem v rámci psychologické dispenzarizace.

Šetření SPC

Karolínka byla vyšetřena na žádost a se souhlasem zákonného zástupce, pro zjištění aktuální úrovně psychomotorického vývoje. Jedná se o dítě, vyžadující specializovaný přístup v rodině i předškolním vzdělávání – dítě se speciálními vzdělávacími potřebami. Vhodná je pravidelná docházka do MŠ, vedení dle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází z RVP PV s využitím metodiky pro práci s dětmi PAS – strukturalizace prostoru a času, denní režim. Nezbytná je podpora asistenta pedagoga v MŠ. Karolínka potřebuje neustálý dohled a dopomoc. Je nutný individuální a citlivý přístup, zaměřit se na rozvoj všech složek psychomotorického vývoje (komunikačních a sociálních dovedností, hrubé a jemné motoriky, grafomotoriky – grafomotorická cvičení, sebeobsluhy, samostatnosti, zvyšování úrovně pozornosti, upevnění pracovních návyků). Větší důraz v začátcích docházky do MŠ je vhodné věnovat na adaptaci do nového prostředí, rozvoji sebeobsluhy a komunikačních schopností (využívání některé z forem alternativní a augmentativní komunikace – např. VOKS). Zaměřit se na lepší využití neverbální komunikace. Vhodné je pracovní činnosti střídat s odpočinkem, vizualizace, využívat motivační systém, nutné je přímé vedení. Nezbytná je logopedická péče. Vhodné je vymezit stabilní místo pro jednotlivé aktivity (volná hra, individuální nácvik, samostatná práce, stolování). Při práci využívat vizuální podpory (denních režimů, znázornění času) – tato předvídatelnost může být prevencí problémového chování. K vizualizaci zpočátku používat fotografie nebo konkrétní předměty. Při práci využít odměn (materiální, oblíbená činnost). Principy strukturovaného učení (zlepšuje porozumění významu sdělení, rychlost reakce na ústní pokyn, organizaci úkolů).

Chlapec:

Lékařská anamnéza

Porucha expresivní řeči. Pervazivní porucha nespecifikovaná (porucha komunikace a sociální interakce. (závěr z lékařské zprávy)

Psychologické vyšetření

Vyšetření bylo realizováno na základě žádosti rodičů pro posouzení situace a projevu chlapce, se zaměřením na doporučení vhodného výchovného přístupu a práce s Martinem v MŠ, dále pak na zjištění rozumové úrovně chlapce.

Vyšetření bylo rozděleno do třech částí. První setkání se zaměřilo spíše na adaptaci na nové prostředí, navázání kontaktu, pozorování způsobu hry a komunikace. Další dvě setkání spočívaly v zjišťování rozumové úrovně chlapce při použití neverbálního testu rozumových schopností SON-R.

Martin navazuje kontakt pozvolna, na adaptaci potřebuje delší dobu. Pomáhá zaujetí novou hračkou, zajímavými testovými úkoly, po chvíli zvládá i odchod rodičů. Pracuje soustředěně, systematicky, vytrvale, zvláště u úkolů, kde může manipulovat s tvary, třídit je a sestavovat. Při přechodech mezi činnostmi delší dobu trvá, než začne opět pracovat optimálně. Nelíbí se mu, pokud musí skončit předčasně. Je pro něj nepříjemné ponechat úkol z jeho pohledu nedokončený. Je schopný pracovat cca půl hodiny v kuse, v závislosti na typu úkolů. Rozumové schopnosti chlapce odpovídají pásmu průměru při použití neverbálního testu.

Martin působí dojmem, jako by se spíše soustředil na věci, hračky, úkoly než na osoby. Zrakový kontakt nenavazuje, nevyhledává zpětnou vazbu ani v případě, když si není jistý správností řešení. Během třetího setkání je již uvolněnější, objevuje se úsměv, hra se slabikami, zrakový kontakt přesto nevyhledává. Porozumění mluvené řeči se zdá být nenarušené, instrukce plní, záleží ovšem také na typu zadaného úkolu. Pokud ho činnost nezajímá, okamžitě odklání pozornost, nereaguje na slovní navedení, „vypíná.“ Při dalším naléhání reaguje podrážděně, přestává spolupracovat. Během testu je však úkoly plně zaujat, spolupracuje velmi dobře. Nápadná je jeho tendence dokončovat úkoly, preciznost jejich provedení, pokud má napodobovat seskupení předložených tvarů, spojovat body podle vzoru. Volné kresbě se vyhýbá, pěkně však napodobuje čáry

podle vzoru, spojuje jednotlivé body podle předlohy. Úchop je ještě nesprávný, občas čtyřmi prsty.

Šetření SPC

Chlapec byl vyšetřen na žádost a se souhlasem zákonného zástupce, pro zjištění úrovně dovedností, návyků a posouzení speciálních vzdělávacích potřeb. Zákonný zástupce byl s výsledky vyšetření a doporučení seznámen.

Expresivní složka řeči – velmi nízká aktivní slovní zásoba, vydává artikulované zvuky, napodobí zvuky domácích zvířat, řeč je obtížně srozumitelná. Celkově nízká úroveň verbálního projevu. Pravidelná logopedická péče.

Hrubá motorika je bez obtíží.

Jemná motorika a grafomotorika – úchop PHK je správný. Zvládá nápodobu kruhu, čtverce, obdélníku, trojúhelníku. Dále napodobí horizontálu, vertikálu, vlnovku, překřížení, klubičko. Má celkem dobrou úroveň grafomotoriky. Jemná motorika je celkem obratná.

Orientační test školní zralosti – nakreslí postavu, disproporční, s detaily v oblasti obličeje. Nápodobu grafémů zvládá, nápodobu bodů zvládá tvarově i počtem bodů.

Matematická představa – nevytvořena. Mechanickou číselnou řadu exponuje do 5.

Geometrické tvary – pozná kruh, čtverec, obdélník a trojúhelník.

Barevná analýza – pozná všechny barvy kromě fialové (formou výběru).

Je doporučena pravidelná docházka do MŠ a vedení chlapce formou individuální integrace, dle individuálního vzdělávacího plánu, s využitím metodiky pro práci s dětmi s PAS (strukturalizace prostoru a času, denní režim), nezbytná je též podpora asistenta pedagoga v MŠ. MŠ se zaměřuje na celkovou stimulaci dítěte, především na rozvoj komunikace, grafomotoriky, sociálního chování, motivace k pracovním činnostem, zapojování do společných aktivit, zvládání sebeobsluhy a základních hygienických návyků.

4.5.3 Přímé pozorování a práce s dítětem s PAS v MŠ

Hendl (2012, s. 191) uvádí, že pozorování je samozřejmou částí mnoha výzkumných akcí kvalitativního charakteru. Cílem každého zkoumání, které se týká jedince je jeho jednání a chování, proto je zcela přirozené pozorovat různé projevy lidí. Hlavním smyslem pozorování je zjistit, co se skutečně děje. Schopnost pozorovat je tedy využívána při každodenních činnostech. V kvalitativním výzkumu jde o její promyšlené používání. Při pozorování nejde jen vizuální vjemy, ale také o čichové, pocitové, sluchové. Pozorování slouží také v doplnění zprávy o popis prostředí (např. vybavení školy). Pozorování se používá i jako hlavní metoda výzkumu, především tehdy, když má výzkum popisný charakter.

U dívky a chlapce bylo pozorovací metodou sledováno:

- Verbální dovednosti (formální a obsahová stránka řeči)
- Rozumové schopnosti a vědomosti.
- Zrakové vnímání (analýza, syntéza, diferenciacce apod.).
- Sluchové vnímání (analýza, syntéza, diferenciacce).
- Hrubá a jemná motorika.
- Grafomotorika a kresba.
- Lateralita.
- Sebeobsluha.
- Citová oblast.
- Sociální chování.

S Karolínkou a Martinem jsem se setkávala, jako asistentka pedagoga každý den, který dochází do mateřské školky. Karolínka a Martin dochází do školy každý den na 8 hodin, takže mám možnost důkladně sledovat jejich možnosti a schopnosti při všech akcích a aktivitách, které školka pořádá. Pro záznamy pozorování používám edukačně hodnotící profil dítěte s PAS, deník, pořizuji fotodokumentaci a video nahrávky. Z těchto materiálů získávám komplexní pohled na zkoumané děti.

4.5.4 Analýza individuálně vzdělávacího plánu

IVP dívka:

Školní rok 2015/2016

Jméno: Karolína

Narozena: 2012

Bydliště: Olomouc

Zdravotní postižení: 0915 – dětský autismus, specifická vývojová porucha řeči (expresivní, receptivní)

Forma vzdělávání: individuální forma integrace v MŠ, vedena dle IVP, který vychází z RVP PV upraveného pro děti s PAS, s podporou asistenta pedagoga (20h týdně) viz Doporučení ke vzdělávání pro školní rok 2015/2016 (příloha č. 1).

Individuální péči o dítě zajistí: asistent pedagoga

Odborný konzultant: speciální pedagog, psycholog

Závěry z vyšetření: Dg Dětský autismus, specifická vývojová porucha řeči (expresivní, receptivní). V péči pedopsychiatra, klinického psychologa. V chování projevy PAS – rodiči referovaný vývojový regres, snížená reaktivita na sociálně – komunikační podněty, omezená sociální motivace, vývojová porucha řeči, stereotypní činnosti, omezené zájmy, autostimulační aktivity, potíže se spánkem, nápadnosti v oblasti zrakového vnímání. Aktuálně je zajištěna pravidelná stimulace – raná péče a spolupráce s terapeutem pracujícím na principu ABA terapie.

Aktuální projevy dítěte v MŠ (zdůraznění nejproblematictějších oblastí): Jedná se o holčičku s PAS. Je nutné u ní podněcovat a stále podporovat každodenní nácvik sebeobsluhy a fixace hygienických návyků, vést ji k samostatnosti. Nutností je neustálý dohled a opakování činností, důslednost. Zaměřit se na upevňování pracovních návyků, aplikaci strukturovaného učení. Problematickou oblastí u Karolínky je řeč, jedná se o expresivní a receptivní poruchu řeči. Karolínka skoro nemluví, vyjadřuje se pomocí citoslovcí. Je nutný i rozvoj neverbální komunikace.

Cíle:

Rozumová oblast:

Verbální dovednosti (formální a obsahová stránka řeči)

Neustálá rytmizace zvuků, citoslovcí a slabik. Velmi důležitý je stálý zrakový kontakt. Nutnost spolupráce s logopedem.

Rozumové schopnosti, vědomosti

Myšlenkové operace – zobecňování, třídění, sestavování, diferenciaci, barvy, tvary apod. Hry a činnosti s různými náměty, podporující samostatnost a tvořivost. Velmi důležitou součástí je zvyšování úrovně pozornosti.

Zrakové vnímání (analýza, syntéza, diferenciaci apod.)

U zrakové percepce opakovaně zařazovat slovní doprovod, konkrétně pojmenovávat věci, osoby, tvary a činnosti s využitím kostek, knížek, navlékání korálek atd.

Sluchové vnímání (analýza, syntéza, diferenciaci)

Nácvik sluchové percepce pomocí citoslovcí, různých zvuků – využití jednoduchých hudebních nástrojů. Rozklad slov na slabiky – zvukový doprovod tleskáním s ústním doprovodem a kladením důrazu na rytmus. Vyprávění příběhů, čtení pohádek a použití příběhových karet. Využívat také obrázky k popisu děje.

Tělesná oblast:

Hrubou motoriku rozvíjet formou lokomočních a nelokomočních činností s využitím hudby a pohybu.

Jemnou motoriku stimulovat pomocí kinetického písku, tvarovací hmoty apod., fixovat a podporovat mačkáním, vytrháváním papíru, stříháním, modelováním, navlékáním korálek a hrou s kostkami. Upevňovat pracovní návyky.

Grafomotorika, kresba – Karolínka má viditelný problém s pevným úchopem tužky, je nutný neustálý dohled při kreslení. Nadále procvičovat koordinaci oka a ruky, uvolňovat zápěstí a provádět nácvik samostatné kresby.

Lateralita je zatím nevyhraněná, převažuje pravostrannost.

Sebeobsluha

Karolínka nezvládá sebeobsluhu, nemá pevně zafixované hygienické návyky. Je třeba ji neustále kontrolovat. Je důležitá každodenní fixace denního režimu, fixace posloupnosti činností a pevného řádu.

Citová oblast

Stálá motivace, okamžitá zpětná vazba formou pochvaly nebo odměny, např. oblíbená činnost nebo hra.

Komunikační a sociální dovednosti

Karolínka je velmi ráda ve společnosti dětí. Je přátelská, je vidět, že se jí mezi dětmi líbí, nerada ze školky odchází. Pokud má právě chuť, vyhledává sama osobní kontakt.

Školní rok 2016/2017

Jméno: Karolína

Narozena: 2012

Bydliště: Olomouc

Zdravotní postižení: 0915 – dětský autismus, specifická vývojová porucha řeči (expresivní, receptivní)

Forma vzdělávání: individuální forma integrace v MŠ, vedena dle IVP, který vychází z RVP PV upraveného pro děti s PAS, s podporou asistenta pedagoga (20h týdně) viz Doporučení ke vzdělávání pro školní rok 2016/2017 (příloha č. 2, příloha č. 3).

Individuální péči o dítě zajistí: asistent pedagoga

Odborný konzultant: speciální pedagog, psycholog

Závěry z vyšetření: Dg Dětský autismus, specifická vývojová porucha řeči (expresivní, receptivní). V péči pedopsychiatra, klinického psychologa. V chování projevy PAS – rodiči referovaný vývojový regres, snížená reaktivita na sociálně – komunikační podněty, omezená sociální motivace, vývojová porucha řeči, stereotypní činnosti, omezené zájmy, autostimulační aktivity, potíže se spánkem, nápadnosti v oblasti zrakového vnímání. Aktuálně je zajištěna pravidelná stimulace.

Aktuální projevy dítěte v MŠ (zdůraznění nejproblematičtějších oblastí): Stále trvá každodenní nácvik sebeobsluhy, vedení k samostatnosti. V oblasti hygieny posilovat fixaci docházky na WC. Nutná je důslednost, neustálý dohled, dopomoc, opakování, upevnění a fixace každodenních činností. Pracovní návyky a činnosti spočívají v aplikaci strukturovaného učení, využívání prvků alternativní a augmentativní komunikace – VOKS systém, edukační programy Mluvídek, výukové kartičky apod.

Cíle:

Rozumová oblast:

Verbální dovednosti (formální a obsahová stránka řeči)

Nutná je pravidelná a intenzivní spolupráce s logopedem. Při nácvičce rytmizace zvuků, citoslovcí a slabik dosahovat udržení zrakového kontaktu. Používání obrázkových karet, knížek, mluvený příběh, foukání do kuliček, foukání do brčka, zvukové efekty, Orffův instrumentář apod.

Rozumové schopnosti, vědomosti

Postupné zapojení do ranního kruhu, hry a činnosti s různými náměty, podporující samostatnost a tvořivost. Myšlenkové operace – zobecňování, třídění, sestavování, diferenciaci, barvy, tvary apod. Motivace a ukázka hry pomocí videoukázky.

Zrakové vnímání (analýza, syntéza, diferenciaci apod.)

Všechny činnosti doprovázet slovním popisem, konkrétním pojmenováním věcí, osob, tvarů. Využití kostek, knížek, navlékání korálků apod. Vizuální podpora denních činností, znázornění času pomocí fotografií nebo konkrétních předmětů.

Sluchové vnímání (analýza, syntéza, diferenciaci)

Nácvik sluchové percepce pomocí citoslovcí, různých zvuků – využití jednoduchých nástrojů, edukačních programů na tabletu, vyprávění krátkých příběhů. Rozklad slov na slabiky doprovázený vytleskáním slova a slovním popisem.

Tělesná oblast:

Hrubá motorika – správné držení těla, chůze po schodech, používání overballu, využívání vybavení tělocvičny, práce s pomůckami, pohyb s hudbou, plavání, aktivity při pobytu venku.

Jemná motorika – nacvičování úchopů, uvolňování ruky, nácvik držení pastelky a štětce (drží celou pěstí), navlékání korálků, přemisťování drobných předmětů, uchopování různých předmětů a skládaček a manipulace s nimi, lepení, práce se štětcem a barvami, pastelkou, stříhání, trhání a mačkání papíru do kuličky, práce s plastelínou, kinetickým pískem apod.

Lateralita

Zatím nevyhraněná, převažuje pravostrannost.

Sebeobsluha

Upevňování zásad hygieny a stolování, oblékání – mytí rukou, toaleta, užívání lžice, pití z hrníčku, postup a nácvik samostatného oblékání a obouvání bot – nutná dopomoc a kontrola. Zaměření na fixaci denního režimu, posloupnost činností a vytvoření pevného řádu.

Citová oblast

Stálá motivace, okamžitá zpětná vazba formou pochvaly či odměny – např. oblíbená činnost, hra, kousek čokolády.

Komunikační a sociální dovednosti

Umět ukázat co chce, poprosit, vyjádřit libé a nelibé pocity, snaha o slovní komunikaci. Karolínka má velmi ráda společnost dětí, nerada ze školky odchází.

IVP chlapec:

Školní rok 2013/2014

Aktuální projevy dítěte v MŠ (zdůraznění nejproblematictějších oblastí): MŠ se zaměří na celkovou stimulaci dítěte, především rozvoj komunikace, grafomotoriky, sociálního chování, motivaci k pracovním činnostem, zapojování se do společných aktivit, zvládnutí sebeobsluhy a základních hygienických návyků.

Cíle:

Verbální dovednosti (formální a obsahová stránka řeči)

Rozvoj slovní zásoby-prohlížení obrázkových knížek, vyhledávání daného prvku v obrázku. Ukázání obrázku řečeného slova-práce s obrázkovým slovníkem. Vést Martina k uvědomování si společných charakteristik předmětů, třídění na předměty, které mají danou vlastnost, třídění podle barev, velikosti, druhu, materiálu. Využívání i hmatu a ostatních smyslů. Podporovat nápodobu zvuků, slabik-zejména těch, které Martin již sám využívá. Je nutná intenzivní spolupráce s logopedickým odborníkem.

Rozumové schopnosti, vědomosti

Myšlenkové operace – třídění, sestavování, diferenciaci, zobecňování, barvy, tvary, počet, časové a prostorové vztahy apod. Hry a činnosti s různými náměty, které

podporují tvořivost a samostatnost při práci. Důležitou součástí je u Martina motivace a prohlubování dlouhodobější koncentrace pozornosti.

Zrakové vnímání (analýza, syntéza, diferenciacce apod.)

U zrakové percepce je nutné zařazovat slovní doprovod a neustále konkrétně pojmenovávat věci, osoby, tvary a činnosti s využitím skládání puzzle, kostek, navlékání korálků, prohlížení knížek.

Sluchové vnímání (analýza, syntéza, diferenciacce)

Nácvik sluchové percepce pomocí rozkladu slov na slabiky – vytleskávání slov, ústní doprovod, důraz na rytmus. Sluchové vnímání rozvíjet pomocí vyprávění příběhů, čtení pohádek a sestavování příběhů pomocí dějových kartiček.

Rozvoji jemné motoriky napomáhá stavění ze stavebnic, navlékání různých materiálů, provlékání šňůrek otvory, výroba koulí z papíru, modelování z plastelíny a jiných hmot, stříhání, cvičení s prsty (napodobování hry na nástroje, solení, otvírání a zavírání dlaně, dotýkání prstů navzájem, atd.).

Hrubou motoriku rozvíjet formou lokomočních a nelokomočních činností s využitím spojování hudby a pohybu.

Grafomotorika, kresba

Problémy s pevným uchopením tužky, nutný neustálý dohled při kreslení. Důležitou součástí je nácvik koncentrace na daný úkol s využitím pracovních listů a samostatné kresby. Nutný je nácvik koordinace oka a ruky, uvolňování zápěstí.

Lateralita je zatím nevyhraněná, převažuje pravostrannost.

Sebeobsluha

Martin zvládá sebeobsluhu s částečnou dopomocí. Klást důraz na fixaci denního režimu každodenním nácvikem, důležitá je posloupnost činností a pevný řád. Zařazovat relaxační cvičení s hudbou, podporovat volný výtvarný projev, podněcovat schopnost nápodoby pohybů.

Citová oblast

Stálá motivace, okamžitá zpětná vazba formou pochvaly, povzbuzení nebo odměny, např. formou volné hry.

Komunikační a sociální dovednosti

Martin je velice přátelský k dětem i k dospělým, rád využívá ke sblížení osobního (tělesného) kontaktu. Velmi vstřícně reaguje na pohlazení či objetí.

Školní rok 2014/2015

Aktuální projevy dítěte v MŠ (zdůraznění nejproblematictějších oblastí): Martin má PAS, je nutné u něj nadále podporovat a podněcovat systematickosti a přístup k povinnosti, aplikovat strukturované učení. Neustálým opakováním a nácvikem dlouhodobé soustředěnosti vést k samostatnosti při plnění zadaného úkolu. Nejvíce problematickou oblastí Martina je stále řeč. Jedná se o expresivní poruchu řeči- nedostatečné využívání řeči vzhledem k věku. Porozumění mluvené řeči je však zcela normální. Od minulého roku a po spolupráci s logopedkou je patrné mírné zlepšení.

Cíle:

Verbální dovednosti (formální a obsahová stránka řeči)

Pokračovat v intenzivní spolupráci s logopedickým odborníkem. Je nutný neustálý zrakový kontakt při nácviku výslovnosti slabik a slov. Rytmizace slabik. Využívání obrázků k popisu děje.

Rozumové schopnosti, vědomosti

Rozvoj myšlenkových operací-barvy, tvary, počet, třídění, sestavování, diferenciaci, zobecňování, časové a prostorové vztahy apod. Hry a činnosti s různými náměty podporující samostatnost a tvořivost při práci. Důležitou součástí je u Martina motivace a prohlubování dlouhodobější koncentrace pozornosti.

Zrakové vnímání (analýza, syntéza, diferenciaci apod.)

U zrakové percepce je nutné zařazovat slovní doprovod a neustále konkrétně pojmenovávat věci, osoby, tvary a činnosti-využití puzzle, kostek, knížek, paměťových karet, číselné řady, logických výukových tabulek.

Sluchové vnímání (analýza, syntéza, diferenciaci)

Nácvik sluchové percepce pomocí rozkladů slov na slabiky, zvukový doprovod tleskáním s ústním doprovodem a důrazem na rytmus. Sluchové vnímání rozvíjet

pomocí vyprávění příběhů, čtení pohádek a sestavování příběhů pomocí kartiček. Využít zájem Martina o tyto činnosti a jeho snahu je napodobovat.

Hrubou motoriku rozvíjet formou lokomočních a nelokomočních činností, využívat spojení hudby a pohybu. Využít jeho aktivitu a soutěživost při sportovních činnostech, zájem o plaveckou přípravu.

Jemnou motoriku podporovat vystřihováním, vytrháváním, mačkáním papíru, navlékáním korálků, modelováním a hrou se stavebnicemi.

Grafomotorika, kresba

Problémy s pevným úchopem jsou minimalizované, je třeba občasný dohled při kreslení. Nadále je nutný nácvik koncentrace na daný úkol-pracovní listy, samostatná kresba, nácvik koordinace oka a ruky.

Lateralita je zatím nevyhraněná. Převažuje pravostrannost..

Sebeobsluha

Sebeobsluhu zvládá Martin s téměř naprostou samostatností, pouze občas je nutný slovní doprovod.

Citová oblast

V citové oblasti je potřebná stálá motivace, okamžitá zpětná vazba formou pochvaly, povzbuzení nebo odměny.

Komunikační a sociální dovednosti

Martin je velmi kamarádský, rád vyhledává kontakt s vrstevníky i dospělými. Reaguje velmi pozitivně na pochvalu či odměnu, nadále rád využívá ke sblížení osobního (tělesného) kontaktu (pohlazení, objetí).

Školní rok 2015/2016

Aktuální projevy dítěte v MŠ (zdůraznění nejproblematičtějších oblastí): Martin má dle vyšetření nespecifikovanou pervazivní poruchu, poruchu expresivní řeči. Přetrvává u něho nerovnoměrný vývoj v jednotlivých oblastech, velmi nízká je úroveň verbálního projevu, matematická představa nevytvořena. Přebývá dobrá znalost barev a geometrických tvarů, jemná i hrubá motorika je celkem obratná. Celkem dobrá je úroveň pozornosti, pracovní návyky jsou vytvořeny. Je dobré využívat metodiky pro

práci s dětmi s PAS-strukturalizace prostoru a času, denní režim. Pro školní rok 2015/2016 je doporučen odklad povinné školní docházky o 1 rok. Systematicky uplatňovat předškolní přípravu.

Cíle:

Verbální dovednosti (formální a obsahová stránka řeči)

Nadále pokračovat v intenzivní spolupráci s logopedickým odborníkem. Udržování zrakového kontaktu při nácviu výslovnosti, rytmizace slabik, využívání obrázků k popisu děje. Využívat nácviu říkanek a krátkých tematických básní, zpívání písniček s hudebním doprovodem.

Rozumové schopnosti, vědomosti

Rozvoj myšlenkových operací-barvy, tvary, počet, třídění, sestavování, diferenciacce, zobecňování, časové a prostorové vztahy apod. Hry a činnosti s různými náměty podporující samostatnost, tvořivost při práci a prohlubování dlouhodobější koncentrace pozornosti. Martin zvládne již několik úkolů za sebou.

Zrakové vnímání (analýza, syntéza, diferenciacce apod.)

U zrakové percepce již není nutné zařazovat slovní doprovod, ale nadále je nutné konkrétně pojmenovávat věci, osoby, tvary a činnosti-využití stavebnic, knížek, paměťových karet, číselné řady, logických výukových tabulek atd.

Sluchové vnímání (analýza, syntéza, diferenciacce)

Nácvik sluchové percepce pomocí rozkladu slov na slabiky-zvukový doprovod tleskáním s ústním doprovodem a důrazem na rytmus. Opakovaně rozvíjet sluchové vnímání pomocí vyprávění příběhů, čtení pohádek a sestavování příběhů pomocí kartiček. Využít schopnosti plnohodnotně se zapojit do výuky na dané téma.

Hrubou motoriku rozvíjet formou lokomočních a nelokomočních činností, využívat spojení hudby a pohybu, které ho velmi baví, využívat jeho aktivitu a soutěživost při sportovních činnostech, zejména při plaveckém výcviku, kde došlo k výraznému zlepšení.

Jemnou motoriku podporovat vystřihováním, výtvarnou činností a hrou se stavebnicemi.

Grafomotorika, kresba

Pevný úchop již odpovídá věku Martina, pouze občasný dohled při kreslení. Nadále je nutný nácvik koncentrace na daný úkol (pracovní listy, samostatná kresba), nácvik koordinace oka a ruky.

Lateralita

V rámci laterality je již vyhraněna pravostrannost.

Sebeobsluha

Martin zvládá sebeobsluhu s naprostou samostatností, velmi rád pomáhá mladším dětem ve třídě.

Citová oblast

Stálá motivace k činnostem a důležitá zpětná vazba formou pochvaly nebo odměny.

Komunikační a sociální dovednosti

Je velmi kamarádský, rád vyhledává kontakt s vrstevníky, dokáže tvořit hru, často se i stává lídrem skupiny.

4.5.5 Analýza jednotlivých období – hodnocení pozorování

Hodnocení dívka:

Hodnocení I. pololetí školního roku 2015/2016:

Karolínka je holčička s poruchou autistického spektra. Nejvíce je u ní narušena expresivní složka řeči s přidruženou specifickou poruchou řeči. Velký problém je v oblasti socializace, sebeobsluhy, grafomotoriky, jemné motoriky a koncentrace.

U Karolínky se prvotně zaměřujeme na neustálé opakování a nácvik denního režimu s postupnou fixací denní sebeobsluhy. Při nástupu do MŠ byla Karolínka velmi neukázněná a neklidná s repetitivními projevy chování, které částečně přetrvávají dodnes. Negaci a nespokojenost projevovala křikem a zvýšenou agresí. Řeč vzhledem k věku je zcela nedostatečná, respektive žádná, pouze omezeně používá citoslovce, spojené s jejími potřebami.

V oblasti stolování je jen částečně samostatná, má ještě problém s pevným úchopem lžice, dožaduje se při polévce krmení a dopomoci. Druhý chod již zvládá sama, jen s neustálou slovní pobídkou a kontrolou.

Rozumové schopnosti zcela neodpovídají věku dítěte. Velmi ráda se zúčastňuje s dětmi pohybových aktivit při hudbě, kde se může naprosto volně pohybovat a projevovat. Pozornost udrží i při výtvarných aktivitách (např. práce s barvami, práce s tvarovací hmotou, lepení, trhání aj.).

Používané kompenzační pomůcky: hry zaměřené na procvičování geometrických tvarů, paměťové karty, navlékání korálků, zvuky zvířat atd.

Závěr: Neustále zafixovávat sebeobsluhu a denní režim (hygiena, oblékání), zmírňovat psychomotorický neklid, zlepšit úchop lžice a tužky, rozvíjet citoslovce.

Hodnocení II. pololetí školního roku 2015/2016:

U Karolínky se nadále prvotně zaměřujeme na neustálé opakování a nácvik denního režimu s postupnou fixací denní samoobsluhy. Repetitivní projevy chování přetrvávají dodnes, neukázněnost v chování částečně ustoupila. Nespokojenost projevuje křikem, agrese ustoupila. Posun v oblasti řeči se neprojevuje, stále používá pouze citoslovce, převážně spojené s vyjádřením jejích potřeb. Velmi se zlepšila její reakce na daný pokyn, reaguje na svoje jméno a ví, kde má svoje místo u stolečku i při odpočinku.

V oblasti stolování je částečně samostatná. U polévka se stále dožaduje krmení a dopomoci, druhý chod zvládá sama se slovní pobídkou. Stravování je velmi ovlivněno její momentální náladou a délkou nočního spánku. Úchop lžice není zatím správný.

Rozumové schopnosti zcela neodpovídají věku dítěte. Velmi ráda se zúčastňuje s dětmi pohybových aktivit při hudbě, kde se může naprosto volně pohybovat a projevovat. Pozornost udrží i při výtvarných aktivitách (např. práce s barvami, práce s tvarovací hmotou, lepení, trhání aj.). Dlouhodobou pozornost udrží při hře s kinetickým pískem. Na zahradě školky vyhledává prostor s drobnými kamínky, kde setrvává po celou dobu pobytu na zahradě.

Používané kompenzační pomůcky: hry zaměřené na procvičování geometrických tvarů, paměťové karty, navlékání korálků, zvuky zvířat atd.

Závěr: Neustále zafixovávat sebeobsahu a denní režim (hygiena, oblékání), zmírňovat psychomotorický neklid, zlepšit úchop lžice a tužky, rozvíjet citoslovce, používat paměťové karty s jednouchými příběhy.

Hodnocení I. pololetí školního roku 2016/2017

Karolínka (4,5 roku) s diagnózou dětský autismus byla kontrolně vyšetřena pro aktuální zjištění speciálních vzdělávacích potřeb. Dle vyšetření klinického psychologa se globální výkon v neverbálním testu rozumových schopností pohybuje v pásmu LMR. Karolínka je již v MŠ dobře adaptovaná, velmi jí prospívá podpora asistenta pedagoga, zlepšuje se interakce s vrstevníky. Pozoruje děti, rozvíjí se sociálně napodobivá hra. Zapojuje se do aktivit v rámci MŠ – atletika, plavání, bruslení.

Schopnost koncentrace je nízká, v závislosti na motivaci, ale ve srovnání s nástupem do MŠ se prodlužuje. Ostatní děti většinou pouze pozoruje, zapojuje se do pohybových aktivit, kontakty sama neinicuje. Často sleduje činnost, kterou děti vykonávají. Preferuje kontakty s dospělou osobou (asistentem pedagoga). Společnost dětí jí dělá dobře.

Hrubá motorika není na dobré úrovni, při chůzi našlapuje na špičky, nohy stáčí dovnitř. Jemná motorika závisí na aktuální náladě a psychickém stavu Karolínky.

Lateralita je nevyhraněná, zatím převládá úchop pravou rukou.

Podle druhu vykonávané činnosti dokáže udržet pozornost 5-10 minut.

V oblasti hygieny je nutné posilovat fixaci docházky na WC, Karolínka si sama na toaletu většinou neřekne.

Řeč je stále problematickou oblastí Karolínky. Vyjadřuje se pomocí citoslovcí, místy dokáže říct jednoduché slovo vcelku.

Sama se dokáže najíst a gestem požádat o jídlo nebo pití. Nutný je dohled a ponoukání k jídlu.

Oblékání zcela samostatně zatím nezvládá, je nutná dopomoc.

Používané kompenzační pomůcky: pomůcky pro rozvoj řeči, speciální učebnice a pomůcky, speciální pomůcky pro rozvoj jemné motoriky a vizuomotorické koordinace.

Závěr: Neustále fixovat sebeobsluhu a denní režim (hygiena, oblékání), zmírňovat psychomotorický neklid, zlepšit úchop lžice a tužky, rozvíjet citoslovce a nácvik celých jednoduchých slov, používat paměťové karty s jednoduchými příběhy. Upravit podmínky v MŠ tak, aby jednotlivé činnosti respektovaly specifické obtíže Karolínky. Kratší časové úseky, střídání činností, individuální přístup, minimalizace náhlých změn.

Hodnocení chlapec

Hodnocení I. pololetí školního roku 2013/2014:

Martin je dítě s PAS. Nejvíce je u něj narušena expresivní složka řeči. Velké nedostatky jsou v oblasti socializace, grafomotoriky, koncentrace a jemné motoriky. Při práci s Martinem se zaměřujeme na strukturované učení, neustálé opakování a nácvik denního režimu.

Martin měl při nástupu do MŠ velké problémy s jídlem (vše odmítal, téměř nejedl, nepil). Dnes stoluje bez problémů a s chutí. Pravidelný nácvik úchopu lžice a příboru, neustálý slovní doprovod a pobídka k jídlu je však nutná. Martin má zcela zautomatizovaný denní režim ve školce, pravidelná návaznost činností ho uklidňuje, náhlé změny režimu nese s nevolí. V kolektivu dětí se již cítí sebejistý a dětmi je přijímán s naprostou samozřejmostí.

Rozumové schopnosti odpovídají věku Martina. Poznává základní barvy, geometrické tvary, dokáže je přiřadit. Při práci je nutné ho motivovat, dbát na to, aby se soustředil a měl klid na práci.

Jemná motorika je na dobré úrovni. Pokud ho činnost zaujme vydrží u ní dlouho. Dokáže třídit předměty, modelovat, manipulovat s nůžkami, trhat a mačkat papír atd.

Tělesná oblast je v naprostém pořádku, rád tančí a poskakuje. Zapojuje se do společného cvičení, které se snaží zvládnout, má z pohybu radost.

Používané kompenzační pomůcky-paměťové karty, hry zaměřené na procvičování geometrických tvarů, barev, písmen, čísel, pexesa, navlékání korálek, práce s hmotou...

Závěr:

Zmírňovat psychomotorický neklid, zdokonalit sebeobsluhu při oblékání a hygieně, zlepšit úchop příboru a tužky, neustále zlepšovat a provádět nácvik řeči.

Hodnocení II. pololetí školního roku 2013/2014:

Martin je dítě s PAS, je nutné u něj podporovat a podněcovat systematický přístup k povinnostem, aplikovat strukturované učení a neustále dbát na nácvik samostatnosti. Další problematiku oblastí Martina je řeč, kterou nedostatečně využívá vzhledem k věku. Porozumění mluvené řeči je u něho zcela normální.

Martin se za poslední 3 měsíce zlepšil ve všech sledovaných oblastech. Je samostatnější, bez větších problémů plní zadané úkoly, je kamarádský, společenský, rád se stává středem pozornosti.

V sebeobsluze je zcela samostatný, má již zafixované hygienické návyky. Problém mu stále činí pevný a správný úchop tužky, příboru.

Nadále se zaměřujeme na nácvik základních pojmů, znalostí a dovedností jako je např. opis písmen a čísel, obtahování tvarů, grafomotorický nácvik (kresba figury, dopravních prostředků, zvířat atd.). Martin rád kreslí pastelkami i voskovkami. Oblíbenou činností je práce s temperovými nebo vodovými barvami a štětcem. Rád stříhá a lepí.

Důležitou součástí práce s Martinem je neustálá rytmizace slov a pojmů, zpívání písniček, nácvik básniček a říkadel, doprovázené pohybovým vyjádřením. Při pobytu venku rád běhá po zahradě a hraje s ostatními chlapci fotbal. Vyhledává lídry skupiny a snaží se je napodobovat.

Používané kompenzační pomůcky-komunikační deník, obrázky, fotografie, denní režim, pracovní listy, paměťové karty, hry zaměřené na procvičování geometrických tvarů, barev, písmen, čísel atd.

Závěr:

Martin udělal velké pokroky v hrubé motorice, pohyb dokáže již celkem dobře koordinovat, z pohybu má velkou radost. Nápadné je napodobování lídrů skupiny a snaha se jim vyrovnat. Vylepšil se správný úchop předmětů a jeho intenzita. Osvojil si posloupnost činností v sebeobsluze.

Hodnocení I. pololetí 2014/2015

Martin je chlapec s poruchou autistického spektra. Nadále je u něho nutné s mírným dozorem podporovat a podněcovat systematický přístup k povinnosti, aplikovat strukturované učení a dbát na nácvik samostatnosti.

Problematickou oblastí je u Martina řeč (expresivní porucha řeči). Nedostatečně využívá řeč vzhledem k věku, ale porozumění mluvené řeči je u něj zcela normální. Začíná sám opakovat slova, která slyší, snaží se sám od sebe navazovat verbální kontakt.

Martin se za poslední období velmi zlepšil ve všech oblastech. Je viditelně samostatnější a zadané úkoly plní s dopomocí bez zásadnějších problémů. Je kamarádský, dokáže už kamarády oslovovat jejich jménem, je rád středem pozornosti.

V sebeobsluze je zcela samostatný, hygienické návyky má zcela zafixované. Nápodobou dětí se dokáže samostatně obléct, nachystat si kartáček na zuby, nachystat si příbor a prostor ke stolování.

Nadále se zaměřujeme na nácvik základních pojmů, znalostí a dovedností, jako je např. opis písmen a čísel, obtahování tvarů. Grafomotorický nácvik-kresba figury, různých dopravních prostředků, zvířat, šablony apod. V oblasti jemné motoriky dbáme na správný úchop tužky a vedení ruky atd.

V rámci komunikačních cvičení používáme rytmizaci slov a pojmů, zpívání písniček, nácvik básniček a říkadel (doprovázené pohybovým vyjádřením), nácvik fonetické výslovnosti.

Při pobytu venku rád hraje fotbal a běhá, zapojuje se do společných her a soutěží s nadšením. Velký pokrok je patrný v pravidelných kurzech plavání, výborně lyžuje a osvoji si i základy bruslení na ledě, inline bruslení.

Používané kompenzační pomůcky-hry na procvičování geometrických tvarů, barev, písmen, čísel apod., paměťové karty, výukové pomůcky Logiko Primo a Logiko Piccolo, komunikační deník, obrázky, fotografie, denní režim, pracovní listy apod.

Závěr:

U Martina je nutný individuální a citlivý přístup, zaměření se na rozvoj všech oblastí psychomotorického vývoje. I nadále vést systematický nácvik řeči, pokračovat v úspěšné integraci a socializaci.

Hodnocení II. pololetí 2014/2015

Martin je chlapec s PAS, nadále je u něj důležité vedení a podpora v systematickém přístupu k požadovaným povinnostem a podpora strukturovaného učení. Nadále převládají problémy v oblasti řeči. Vzhledem k věku nedostatečně využívá řeč i když mluvenému slovu dobře rozumí. Samovolně opakuje slova, která slyší a snaží se je zapojit do komunikace s dětmi vlastním verbálním projevem. Velmi se u něj začíná zlepšovat fonetika řeči, velmi dobře rytmizuje a opakuje slova i po kamarádech, která už dokáže sám vyslovit.

V sebeobsluze je zcela samostatný, stačí pouze slovní kontrola. Hygienické návyky má zafixované, jistotu získal i v pevném úchopu tužky, pastelky, štětce i příboru.

V grafomotorice se zaměřujeme stále na nácvik základních pojmů, znalostí a dovedností-opis písmen, čísel, grafomotorický nácvik kresby figury, zvířat, dopravních prostředků, abstraktních pojmů, příběhů, početní úkoly, nácvik směrů a předložek (např. na, pod, před, za, vedle atd.). Rytmizace slov a pojmů, zpívání písniček, nácvik říkadel a fonetické výslovnosti.

Používané kompenzační pomůcky-komunikační deník, obrázky, fotografie, denní režim, pracovní listy, hry na procvičení barev, číslic, tvarů, písmen, paměťové karty, výukové pomůcky Logico Primo a Picolo, tvoření příběhů pomocí vizuálních podnětů (hračky, drobné předměty apod.).

Závěr:

I přes pokrok, který Martin udělal, je stále na místě individuální a citlivý přístup zaměřený na rozvoj všech psychomotorických oblastí vývoje. Pokračovat v nácviku a rozvoji řeči, dbát na dodržování pravidel slušného chování a uvědomování si své role v kolektivu. S ohledem k výsledkům provedených vyšetření a na základě žádosti zákonného zástupce, byl doporučen odklad školní docházky o jeden rok (školní rok 2015/2016).

Hodnocení I. pololetí školního roku 2015/2016:

Martin je chlapec s poruchou autistického spektra a i nadále je u něho nutné podněcovat s lehkým dozorem systematický přístup k povinnostem a strukturovanému učení, včetně rámcové předškolní přípravy.

U Martina nadále přetrvávají problémy v oblasti řeči, stále řeč nedostatečně využívá vzhledem k věku, avšak porozumění mluvené řeči je u něj zcela normální. Velký posun je zřejmý a zřetelný při skupinové recitaci a zpěvu. Snaží se zřetelně vyslovovat a popisovat danou situaci a oslovovat kamarády. Nadále se u něj zlepšuje fonetika řeči a rytmizace.

Martin je již zcela samostatný, zadané úkoly plní zcela samostatně a pečlivě, jen s nepatrnou slovní kontrolou. Veškeré samoobslužné návyky jsou zautomatizovány a zafixovány, včetně pevného úchopu tužky, štětce, pastelky, příboru.

Stále je potřebný neustálý nácvik základních pojmů, znalostí a dovedností, porozumění čtených příběhů a témat např. opis písmen, čísel, grafomotorický nácvik kresby figury, pozadí, zvířat, abstraktních pojmů, početní úkoly, nácvik předložek atd.

Při aktivitách venku je zcela samostatný a velmi kamarádský, stává se často tvůrcem hry a lídrem skupiny. Většinu sportovních aktivit zvládá velmi dobře, je učenlivý.

Používané kompenzační pomůcky-komunikační deník, obrázky, fotografie, denní režim, grafomotorická cvičení pro předškoláky, hry na procvičování barev, čísel, tvarů, písmen, paměťové karty, výukové pomůcky Logico Primo a Pico, vizuální příběhové hry, apod.

Závěr:

Přesto, že je viditelný stálý pokrok, je nadále nutný individuální přístup a každodenní kontrola povinností a úkolů, která je zaměřena na rozvoj všech oblastí psychomotorického vývoje. Důležitý je systematický nácvik řeči, který vede k úspěšné integraci a socializaci Martina.

Hodnocení II. pololetí školního roku 2015/2016:

Stále přetrvávají problémy v oblasti řeči, kterou vzhledem ke svému věku nedostatečně využívá, přesto je porozumění mluvené řeči normální. Velký posun u Martina nastal při skupinové recitaci a zpěvu. Soustředí se na zřetelné vyslovování a popis dané situace nebo oslovovat kamarády. Zlepšila se výrazně fonetika řeči a rytmizace. Umí zformulovat žádost a poděkovat.

S drobným dohledem plní samostatně zadané úkoly. Má zafixované a zautomatizované samoobslužné návyky.

Umí porozumět čteným příběhům, které mají několik fází a umí jim porozumět bez větších problémů.

Je velmi zdatný ve všech sportovních aktivitách pořádaných mateřskou školou. Volba spontánních her odpovídá věku Martina.

Používané kompenzační pomůcky-grafomotorické listy pro předškolní výchovu, výukové pomůcky a hry na procvičování barev, tvarů, čísel, písmen, paměťové karty, výukové pomůcky Logico Primo a Pico.

Závěr:

Přesto, že je viditelný stálý pokrok, je nadále nutný individuální přístup a každodenní kontrola povinností a úkolů, která se zaměřuje na rozvoj všech oblastí psychomotorického vývoje Martina. Od září 2016 bude Martin navštěvovat běžnou ZŠ s podporou asistenta pedagoga.

4.6 Závěr šetření

1. V jakém prostředí probíhá integrace dětí s PAS?

Posláním sportovní mateřské školy je sportovní výchova dětí se zaměřením na zdravý životní styl. Mateřská škola sídlí ve velmi klidné lokalitě. Součástí mateřské školy je samostatná tělocvična, hřiště a prostorná zahrada. Děti mají k dispozici dvě velké třídy, vybavené účelným a pestrým nábytkem. Pro činnosti školy jsou k dispozici pestré hračky, stavebnice, hry, výtvarné potřeby a další rozmanité pomůcky pro rozvoj pracovních a herních činností.

Mezi sportovní aktivity, které škola nabízí patří především atletika, plavání, tanec a tenis. V sezónní nabídce potom bruslení, lyžování, trampolínky, koloběžky apod. Všechny nabízené sportovní aktivity vedou zkušenosti trenéři.

Mezi hlavní cíle mateřské školy patří vzdělávání dětí a jejich příprava na povinnou školní docházku. Souběžným cílem je potom vést děti k zafixování sportu do svého života, jako běžné součásti zdravého životního stylu. Dalším cílem je nabízet rodičům a dětem se speciálními vzdělávacími potřebami možnost integrace do mateřské školy.

Mateřská škola má kapacitu 56 dětí, o které pečují čtyři učitelky a dvě asistentky pedagoga. Mateřskou školu v současnosti navštěvuje 48 dětí ve věku 3-7 let. Děti jsou rozděleny do dvou tříd podle věku. V každé třídě je integrováno jedno dítě s poruchou autistického spektra s asistentem pedagoga.

Třídy jsou vybaveny účelným, barevným, hygienicky nezávadným nábytkem. Každá třída je vzhledem k věku dětí vybavena dostatečným množstvím hraček, logických a didaktických her a stavebnic s různým zaměřením. Tyto se průběžně kontrolují, vyměňují a doplňují. K pracovním a výtvarným činnostem jsou třídy vybaveny barvami, štětci, fixy, voskovkami, pastelkami, barevnými papíry, papíry i velkoformátovými, lepidly, tvarovacími hmotami, modelínou apod. Děti mají k dispozici stolečky s židličkami, kde si mohou lepit, stříhat, kreslit, modelovat či jinak tvořit, podle vlastní chuti a fantazie. Podlaha v hernách je pokryta kobercem, děti zde na velké ploše mohou stavět bunkry, hrát si s autodráhou, vláčky, vařit v hezké kuchyňce apod. Dále je v herně klavír, orffovy nástroje, kytara. Za nepříznivého počasí nebo k výukovým účelům jsou třídy vybaveny velkou televizí s připojením k internetu. V knihovně mají děti zajímavé knihy, encyklopedie. Jídelny jsou opatřeny vhodnými stolečky a židličkami, herna se po obědě mění v ložnici s postýlkami k odpočinku.

Tělocvična – školka má k dispozici prostornou tělocvičnu, která má po straně velkoplošná zrcadla. Vybavena je různými míči včetně overballů, žíněnkami, obručemi, kuželkami, švihadly, sítí na tenis, velkými kostkami na styl švédské bedny a dalším drobným sportovním náčiním.

Zahrada – na zahradě stojí zahradní domek, který slouží k uložení sezónních hraček a venkovního nábytku. Jsou zde tři pískoviště, kreslicí tabule, sportovní dráha a další atrakce – prolézačky, housenka, houpačky, skluzavky.

Školka je velmi dobře až nadstandardně vybavena. Ředitelka školky průběžně na návrh učitelek doplňuje chybějící didaktické a jiné pomůcky. Na venkovní použití bych doporučila zakoupit kola a koloběžky, to zde chybí a děti by jistě tyto „dopravní prostředky“ uvítaly.

Školka spolupracuje s pedagogicko psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem a logopedem.

Ve spolupráci s rodiči dětí probíhají ve školce společné aktivity – karnevaly, tematické besídky, sportovní odpoledne, oslavy Dne dětí, Halloweenské párty spojené s dlabáním dýní, tematické výlety, spaní ve školce.

2. Jakou úroveň pokroku dosáhly integrované děti v jednotlivých sledovaných oblastech rozvoje v závislosti na délce zkoumaného období?

Dívka:

Sociální vývoj:

Každý sociální kontakt je pro zdravé dítě zdrojem uspokojení a radosti. Všechny dále uvedené úkoly zvládne zdravé dítě přirozeně, kdežto dítě s PAS se musí řadě z nich učit. Karolínka dokáže reagovat na sociální kontakt úsměvem a živější reakcí. Dokáže aktivně reagovat na osoby, se kterými denně přijde do kontaktu, sleduje jejich pohyb a činnosti, které vykonávají. Do školky chodí ráda, separační úzkost (fixace k blízké osobě) k matce vymizela. Zatím nedokáže nabídnout hračku nebo předmět dospělému ani dítěti. Při interakci s dítětem dokáže udržet zrakový kontakt po dobu „dovádění.“ Poslední dobou se raduje ze společné činnosti, pokud ji činnost zaujme, pokud ne reaguje vztekem. Dává najevo radost z příchodu známé osoby, především matky. Krátkou dobu se dokáže zúčastnit hry s dospělým např. má ráda společné točení tělocvičným lanem. Má radost z jednoduchých hříček, při kterých také aktivně spolupracuje, např. „Vařila myšička kašičku...“- na ruku stříkneme holící pěnu, která simuluje „kašičku“ a napodobuje podle slov říkanky děj. Při této příležitosti se naučila spojit a správně užívat slovo „papá.“ Pokud chce podat nějaký předmět, hračku, knihu, umí neverbálně požádat o pomoc. Pokud bezprostředně blízká osoba projeví emoce např. hněv nebo radost, dokáže na tyto projevy reagovat. Zatím neumí ani nenaznačit, že by chtěla někoho z blízkých osob spontánně obejmout, políbit nebo pohládit. Hračky, které si vytáhne, sama dobrovolně neuklidí, uklízí pouze s dospělým za neustálého pobízení ke zmíněné činnosti. Zatím nedokáže a ani nemá zájem napodobovat při své hře činnosti dospělých. Zájem o ostatní děti moc neprojevuje i přesto, že jejich blízkost jí dělá dobře. Pokud děti cvičí, tancují nebo zpívají, sleduje tyto činnosti a svým způsobem se snaží o nápodobu. Pouze při cvičení je nutná dopomoc asistentky, protože si sama s činností neumí poradit. V rámci paralelní hry začala nedávno napodobovat hru

s kuchyňkou a kuchyňským náčiním, baví ji hra s autíčky, která mají přívěs, na který si nakládá předměty a jezdí s nimi na zemi po koberci. Velmi ráda začíná používat stavebnice. Prohlíží si graficky jednoduché knížky. Pokud projevuje snahu o porozumění, tak používá jednoduchou gestikulaci, naučila se ve správných situacích používat slovo „chci,“ které už umí srozumitelně vyslovit. V případě, že dané věci nedosáhne začne se vztekat, místy se pokouší o agresivnější reakci (náznaku bití). Vědomě umí odmítnout požadavky, kterým dobře rozumí. Někdy vědomě překračuje stanovené hranice chování a čeká na reakce dospělých ve snaze vydobýt si zrovna to co momentálně chce ona. Zatím neumí a ani nenaznačí poprosit, poděkovat. Pozdravit umí způsobem slovním „ahoj“ a zamává rukou s dlaní otočenou k sobě. K pozdravu musí být vybudnuta, sama od sebe pozdrav automaticky nepoužije. Na veřejnosti se vždy chová sociálně přiměřeně. Miluje jízdu veškerými dopravními prostředky. V dopravních prostředcích sedí a pozoruje děj za oknem, při zastavení se jí líbí zvuková signalizace při otvírání a zavírání dveří, samotný proces pohybu dveří. Pokud stojí, drží se a stojí bez problémů na jednom místě. V dopravních prostředcích je klidná, nevykřikuje, nenahlíží do cizích tašek, cizí lidi neoslovuje ani neobjímá. V poslední době nerada opouští dopravní prostředek což dává najevo mírným vztekem, ale poslechne a vystoupí.

Komunikace – receptivní řeč:

Karolínka dokáže reagovat na pokyn a gesto „paci, paci“ i na slovní pokyn „pá, pá.“ Zvládne reagovat také na gesto natažené ruky a následné pobídnutí „Dej mi!“ Ukazované věci pozoruje hlavně tehdy, pokud ji zaujmou, jinak ztrácí zájem a neudrží pozornost. Velmi dobře reaguje také na svoje jméno. Na negativní informace „Nedělej to! nebo Nesahej na to!“ reaguje tak, že se zastaví, otočí, podívá, ale pokračuje dál v zakázané činnosti. Umí vyhovět jednoduchým pokynům, která jsou doprovázena gesty např. „Pojď sem, odsuň si židličku a posaď se ke stolečku.“ Pokud se dokáže soustředit je schopná ukázat pojmenované části těla např. nos, pusy, oči, uši. Pomocí obrázkových kartiček např. domácích zvířátek dokáže správně ukázat a citoslovci vyjádřit pes – haf, kočka – mňau, prase – chro, kráva – bú apod. Postupně se naučila také porozumět slovům ano – ne. Předměty každodenní potřeby, které používá rozezná, ale na požádání je nepodá. Receptivně identifikuje základní geometrické tvary – kruh, čtverec, trojúhelník a dokáže je přiřadit k předloze. Receptivně pozná některá velká

tiskací písmena a dokáže je správně vyslovit. Dokáže provést jednoduchý dvoustupňový pokyn „Sedni si a jez.“ Rozumí i dalším jednoduchým větám „Obleč si bundu, půjdeme ven.“

Komunikace – expresivní řeč – verbální vyjadřování

Posun v této oblasti se projevuje žvatláním ve stylu vyprávění. Na požádání produkuje zvuky domácích zvířat. Svoje přání dokáže vyjádřit slovy pít, jíst s přiložením prstu na pus. Dokáže pojmenovat některá velká tiskací písmena, která má zafixovaná.

Komunikace – expresivní řeč – neverbální vyjadřování

Na krátkou dobu dokáže navázat zrakový kontakt. Umí vést ruku dospělého k žádanému předmětu a natáhne ruku k žádanému předmětu. Základní potřeby jíst, pít, čůrat vyjadřuje pohybem. Zavrtěním hlavy vyjadřuje zápor, pokývnutím hlavy vyjadřuje souhlas. Aby nahradila řeč používá některá gesta.

Imitace motorická

Po dospělém napodobí jednoduché pohyby např. tleskání, mávání rukou, zvonění zvonkem. Zvládne postavit komín ze tří kostek, po předvedení uklidí kostky do krabice nebo je srovná v krabici, která je vyrobena pro určitý počet kostek. Napodobí po dospělém gesta „ty, ty,ty, fuj“ apod. Napodobí užívání domácích předmětů např. práci s lopatkou a smetáčkem. Po předvedení dokáže vypláznout jazyk a pohybovat s ním do různých směrů, sáhnout si rukou na jednotlivé části obličeje.

Imitace sociální

Dokáže se usmát jako odpověď na úsměv. Paralelně se snaží napodobovat hru vrstevníků. Po předvedení dokáže napodobit hru s maňáskem, navleče si maňáska a předvádí jednoduché činnosti.

Imitace verbální

Napodobuje zvuky po dospělém – samohlásky, souhlásky, shluky obou, opakuje hlasy zvířat.

Jemná motorika

Ráda si hraje s prsty a pozoruje je. Předměty bere do rukou pomocí palce a prstů, špetkovým úchopem. Předměty také uchopí palcem a ukazováčkem, pinzetovým

úchopem. Dokáže navlékat korále na tkaničku, snaží se vyválet váleček z modelovací hmoty. Snaží se používat nůžky a stříhat měkký papír. Umí sama otevřít dveře zmáčknutím kliky. Dokáže se palcem dotknout postupně všech prstů téže ruky.

Hrubá motorika

Při chůzi do schodů střídá nohy, dokáže seskočit z posledního schodu. Vyleze po žebříku, umí používat skluzavku. Kolo používá jako odrážedlo. Na pískovišti umí používat kyblík a lopatičku. V tělocvičně při atletické přípravce dokáže chvíli s dopomocí asistenta běhat, skákat snožmo, zvládnou překážkovou dráhu. U těchto činností nevydrží, ale chvíli je ochotná s dopomocí a pobízením spolupracovat. Velmi ráda používá trampolíny, na kterých zvládne sama skákat bez pomoci. Sama umí kotoul vpřed a vzad. S dopomocí ráda bruslila na ledě, ale zatím stylem, že se nechala za jednu ruku vést. Sama bez opory nechtěla po ledě posunovat nohy žádoucím směrem, vztekala se a hned sedala na led. S pomocnou brankou také odmítala pracovat. Dokáže napodobovat tanec, pakliže zaujme rytmus hudby. Pokud v herně děti hrají hru s hudebním doprovodem, chvíli je pozoruje, potom mezi nimi volně pobíhá s dopomocí chvíli spolupracuje.

Grafomotorika a kresba

Libovolně čmárá na papír. Oblíbeným projevem kreslení jsou různé kruhy a spirály. S dopomocí zvládne nakreslit kříž podle vzoru a obtáhnout ho. Pouze s dopomocí nakreslí podle vzoru čtverec, obdélník a trojúhelník a obtáhnout ho. Celkem zvládá napodobit rovné a svislé čáry. Snaží se vevnitř obtahovat šablony písmen a číslic.

Sebeobsluha – stravování (jídlo, pití) a stolování

Karolínka se naučila jíst bez pomoci celkem rychle. U stolování je velmi čistotná, málokdy se pobryndá. U stolu s dětmi dokáže bez problému sedět po celou dobu stolování. Když se stane, že se jí vyleje kousek polévky nebo omáčky, musí mít u sebe ubrousek a hned to setřít. Totéž dělá s jídlem na obličeji, nesnese jakékoliv potřísnění v oblasti obličeje a na ruce. Umí jíst velmi hezky lžící, z příboru dokáže použít pouze vidličku. Z hrnečku pije zcela samostatně. Na závěr stolování je schopná reagovat na pokyn „odnes talíř do kuchyně“ a následně zcela přesně úkon vykonat.

Sebeobsluha – oblékání

Dokáže si svléknout jednoduché oblečení. S mírnou dopomocí si oblékne i vysvlékne všechny sezonní oděvy. Boty, pokud mají suchý zip si dokáže sama obout, vyzout a zapnout suchým zipem.

Sebeobsluha – umývání

Dokáže si umýt ruce pod tekoucí vodou, ale samostatně neumí požit mýdlo, pouze s dopomocí. Zuby si vyčistí pouze když je na to upozorněna, totéž s umytím pusy, na pobídku reaguje. Celkem dobře zvládá utření ručníkem. Vysmrká se pouze s dopomocí.

Sebeobsluha – používání WC

Už se naučila vyjádřit potřebu gestem, sama se vysvěče i obleče. Malou potřebu zvládá bez obtíží udržet, nepočůrá se ani v noci. Pokud se velmi zřídka stane, že se počůrá, vadí jí mokré prádlo a dává tento stav najevo. Velkou potřebu neumí vykonat na WC, toto probíhá stále do kalhotek a na rozdíl od mokrých kalhotek, které jí vadí, pokálené prádlo jí nevadí ani nepřekáží. Po vykonání malé strany se sama dokáže utřít toaletním papírem, jde se umýt a utřít ručníkem s mírným dohledem.

Vnímání - zrakové

Dokáže sledovat pohyb svých rukou, to je krásně zřetelné při manipulaci s loutkou, kterou si umí i sama nasadit na svou ruku a pohybuje s ní. Dobře rozpozná i drobečky, které zvedá ze země a prohlíží si je. Snaží se o správné přiřazování geometrických tvarů a základních barev. Dokáže přiřadit barevné předměty k odpovídajícím terčům.

Vnímání – sluchové

Velmi dobře rozezná zdroj zvuku. Při hře na hudební nástroj si sedne k osobě, která hraje a snaží se rukama hýbat do rytmu. Do tematické hry s reprodukováným hudebním doprovodem se svým způsobem dokáže zapojit. Nejprve pozoruje zdroj hudby, poté děti a paní učitelku, pak mezi nimi pobíhá, a nakonec se snaží napodobit tanec do rytmu. Tyto činnosti má moc ráda. Zkoušely jsme hrát na xylofon, ale baví ji do nástroje jen neřízeně bouchat. Ze stejného důvodu má ráda bubínek, triangl a různá chřestítka.

Vnímání – taktilní

Dokáže pouze přiměřeně reagovat na dotyk např. pohlazení, štípnutí. Předměty hmatem nedokáže rozeznat.

Abstraktně vizuální myšlení

Dokáže aktivně zkoumat předměty. Pomocí vkládaček, vřazovaček dokáže přiřadit základní tvary – kruh, čtverec, trojúhelník. Umí přiřadit základní barvy – červenou, modrou, žlutou a zelenou. Zvládne přiřadit předměty k obrázkům. Umí složit puzzle ze čtyř obrázků.

Chlapec:

Sociální vývoj:

Před ukončením odložené školní docházky do MŠ a před nástupem do ZŠ se Martin vyzná ve svém okolí, ví, kde bydlí a ví kam chodí do školky. Ve známém prostředí se dokáže pohybovat a vystupovat samostatně. Dokáže odhadnout nebezpečnou situaci a zbytečně neriskovat. S pomocí dospělé osoby se dokáže zorientovat v novém prostředí. Přiměřeně svým možnostem rozumí běžným okolnostem, jevům, dějům a situacím, s nimiž se každý den setkává. Zvládne základní poznatky týkající se světa, přírody a života lidí kolem sebe. S vynaložením maximálního úsilí dovede vyřídit drobný vzkaz a dokáže si vhodným způsobem říct o to, co potřebuje. Martin umí uplatňovat základní společenská pravidla, dokáže pozdravit, dokáže se omluvit, dokáže poděkovat. Snaží se při skupinových činnostech přispět svým podílem. Umí se řídit pokyny, které jsou dány. Snaží se vyslovit svůj názor, ale nedokáže jej obhájit. Převládají problémy ve vyjednávacích schopnostech a v umění se dohodnout, prosazuje svoje potřeby. Do potřeb druhého dítěte se nedokáže zatím vcítit. Po určitou část dne zvládne bez problémů odloučení od rodičů. Dokáže vystupovat samostatně, zvládne přiměřeně svým schopnostem vyjádřit souhlas nebo nesouhlas. Někdy se vyskytují výrazné výkyvy v náladách, emoční stálost zatím u Martina chybí. Umí vyjádřit radost i hněv. Některá svá přání dokáže odložit na později. Zvládne se také přizpůsobit konkrétní situaci nebo konkrétním činnostem. S ostatními dětmi dokáže komunikovat, zapojuje se do společných her a činností, rád s dětmi spolupracuje. Při práci ve skupině se spíše dokáže prosadit, pokud ho ale činnost nebaví nezúčastňuje se. Na drobný neúspěch reaguje přiměřeně.

Komunikace – receptivní řeč:

Na základě přečteného textu dospělou osobou splní zadaný úkol. Přirovnáním nerozumí a ani je nedokáže pochopit. Velmi dobře rozumí nepřímé otázce např. „Mohl

bys mi podat?“ Má rád pohádky a příběhy a dokáže jim porozumět. Umí poznat číslice a některá velká písmena. S vynaložením maximálního úsilí dokáže mluvit ve stručných a krátkých větách. Nedaří se mu mluvit gramaticky správně.

Komunikace – expresivní řeč – verbální vyjadřování

Celé své jméno dokáže říct na vyzvání. Dokáže také odpovědět na jednoduché otázky. Podle obrázku dokáže spontánně vyprávět a stručně popsat děj. Při poslechu pohádek nebo příběhů je částečně schopen interpretace, ale je hodně nepřesná. Časová souvztažnost, co bylo včera, co je dnes a co bude zítra mu splývá a nedokáže toto rozlišit. Správně dokáže odpočítat číselnou řadu 1 – 10. Dny v týdnu, měsíce v roce s dopomocí vyjmenuje, ale význam mu uniká. Většinu slov, které jsou běžně používané v okolním prostředí dobře rozumí. S dětmi i s dospělými dokáže jednoduchým způsobem komunikovat. Někdy dojde i k nepochopení a nedorozumění, které je spojené s malou slovní zásobou a uměním ovládat a používat řeč.

Komunikace – expresivní řeč – neverbální vyjadřování

Pokud neumí nějaké slovo vyslovit, tak stále ještě používá gesta, kterými doprovází řeč. K souhlasu nebo nesouhlasu dokáže používat slova ano, ne. S maximálním vynaložením úsilí rozumí pojmům, které vyjadřují časoprostorovou orientaci jako např. krátký, dlouhý, malý, velký, nahoře, dole, nad, pod apod. a ujišťuje se o správnosti svého konání, když si není jistý.

Imitace motorická

Postojem těla a s lehkou dopomocí umí vyjádřit osobu nebo činnost např. hra „Na sochy,“ „Kuba řekl“ apod. Ve správném pořadí dokáže napodobit sérii cviků – doběhnout na určené místo, přeskočit lavičku, podlézt pod překážkou, udělat kotrmelec. Dokáže také poskoky snožmo nebo po jedné noze. Poradí si s chytáním míče i s jeho házením. Velmi rád s ostatními chlapci hraje fotbal.

Imitace sociální

Zkouší přijmout různé sociální role a někdy se mu to i daří. Dokáže se zapojit do fantazijních her s ostatními dětmi, ale u této činnosti vydrží jen chvíli, poté hru opouští. Umí použít maňáska, navleče ho na ruku a krátce předvede jednoduchou činnost. Paralelně napodobuje hru svých vrstevníků.

Imitace verbální

Neumí převyprávět vtip, protože mu unikají souvislosti a smysl vtipu. Jednoduché rýmy připojené k jednoduchým slovům se mu daří najít. Obsahově správně se snaží reprodukovat velmi krátkou pohádku. Dokáže říct a zopakovat jednoduché věty.

Jemná motorika

Samostatně umí požívat nůžky a stříhat po rovné čáře. Umí vystříhnout také různé tvary, které ale musí mít předem tužkou předkreslené. Dokáže navlékat korálky, nalepovat na papír tvary z papíru. Snaží se vytvořit různá zvířátka z modelovací hmoty. Problém mu dělá zavázat kličku. Dokáže být zručný při zacházení s hračkami, pomůckami a nástroji, s různými předměty. Rád modeluje, stříhá, kreslí, prohlíží si knížky s přírodovědnými tématy, zvířaty. Mezi velmi oblíbené činnosti patří skládání a používání různých stavebnic, největší úspěch má stavebnice Lego. Dokáže velmi precizně postavit i velmi náročné modely.

Hrubá motorika

Martin tři roky pravidelně dvakrát za týden chodil plavat s ostatními dětmi z MŠ. Naučil se velmi dobře plavat a plavání miluje. Na pravidelných lyžařských kurzech se naučil lyžovat. Naučil se také velmi dobře bruslit v rámci kurzů na zimním stadionu i na inline bruslích. V rámci atletické přípravy, kterou mají děti pravidelně dvakrát týdně je dostatečně fyzicky vyspělý. Většina jeho pohybů je koordinovaná, umí házet a chytat míč, zvládne chvíli udržet rovnováhu na jedné noze. S dětmi zde také běhá, skáče, hraje fotbal, jezdí na kole.

Grafomotorika a kresba

Tužku a pastelky drží správně třemi prsty s uvolněným zápěstím, ale je nutná pobídka a dohled. Tam kde se uplatňuje preference ruky např. při kreslení, psaní či v jiných činnostech upřednostňuje užívání pravé ruky. Dokáže napsat velkými tiskacími písmeny svoje křestní jméno. Když se soustředí dokáže vést stopu tužky vyznačeným směrem a napodobit základní geometrické tvary nebo písmena a číslice. Pokud se nesoustředí a je roztěkaný má tendence každou práci rychle odbýt. Postavu nakreslí pouze s hlavními částmi těla.

Sebeobsluha – stravování (jídlo, pití) a stolování

Při jídle je zcela samostatný. Umí nachystat pro sebe i pro kamarády stůl ke stolování. Dokáže napustit pití do sklenice, správně nachystá jídelní příbor, který umí i adekvátně používat. Při stolování je převážně čistotný, nemá rád potřísnění a dožaduje se nápravy. Zvládne si také nabrat přiměřenou dávku jídla, za jídlo poděkuje, pokud si chce jídlo přidat umí požádat, po jídle správně všechno použité nádobí odnese na předem určené místo.

Sebeobsluha – oblékání

Martin je schopen samostatně se obléknout a též si umí obout boty, které ale neumí zavázat, jiné alternativy uchycení bot zvládne bez problémů. Samostatně bez pomoci se umí i svléknout a vyzout. Automaticky rozpozná svoje oblečení i boty, ukládá si je na svoje vyznačené místo, umí je přiměřeně i složit. Boty si obuje na správnou nohu. Oblečení se zipem dokáže rozepnout, problém mu dělají drobné knoflíky, na které potřebuje více času a mnohdy i dopomoc. S občasným dohledem se oblékne přiměřeně s aktuálním počasím. Dokáže vyjádřit, když je mu teplo nebo zima.

Sebeobsluha – umývání

Při umývání je téměř samostatný. Rozezná správně situace, kdy se musí umýt např. má špinavou pusku nebo ruce atd. Správně používá mýdlo a umí se namydlit, utře se. Po mytí celého těla se dokáže utřít s mírnou dopomocí. Přesně ví, kdy si má vyčistit zuby a udělá to bez pobídky. Umí smrkat, většinou si tuto potřebu uvědomuje, někdy musí být upozorněn a pobídnut.

Sebeobsluha – používání WC

WC se naučil používat zcela samostatně i na veřejném místě. Jde sám na WC, umí používat i pisoár, po velké straně se samostatně umí utřít, poté se jde i umýt. Probudí se pokud potřebuje jít na WC.

Vnímání – zrakové

Dokáže přiřadit správně základní barvy. Celé barevné spektrum ostatních barev mu dělá problémy. Umí rozlišit za drobné pomoci podstatné znaky u předmětů např. tvary barvy, figuru a pozadí. Zvládne složit obrázek z několika tvarů, baví ho skládat puzzle. Přiřazováním dokáže rozlišit i složitější geometrické tvary. Na obrázku rozliší správnou

orientaci postavy, ví, že po cestě se chodí nohama, nikoliv hlavou. Postřehne a všimne si změn ve svém okolí.

Vnímání – sluchové

Umí rozeznat reprodukované zvuky z magnetofonu ve srovnání s hudebním nástrojem. Má velmi rád hudbu a v MŠ navštěvoval i taneční kroužek, moc rád tancoval. Dokáže přiřadit zvuk k předmětu nebo k obrázku, který ho znázorňuje, např. telefon, zvonek, budík. Dokáže rozlišit různé zdroje zvuků, např. píšťalka, bubínek, chrastítko, kytara, klávesy apod. Po předvedení dokáže napodobit rytmy, snaží se napodobit zvuk, který slyšel a viděl vytleskávat. Snaží se také napodobit zpěv společně s dětmi. Se značnými obtížemi pracuje se strukturou slov, dokáže po předvedení vytleskat slovo, ale nezvládne hrát slovní fotbal ani odebrat počáteční či konečnou hlásku ve slově.

Vnímání – taktilní

Hmatem dokáže rozpoznat geometrické tvary i různé předměty či hračky. Reaguje na pohlazení, na štípnutí a na dotyk různými předměty (pírko, hřeben, masážní kartáček..).

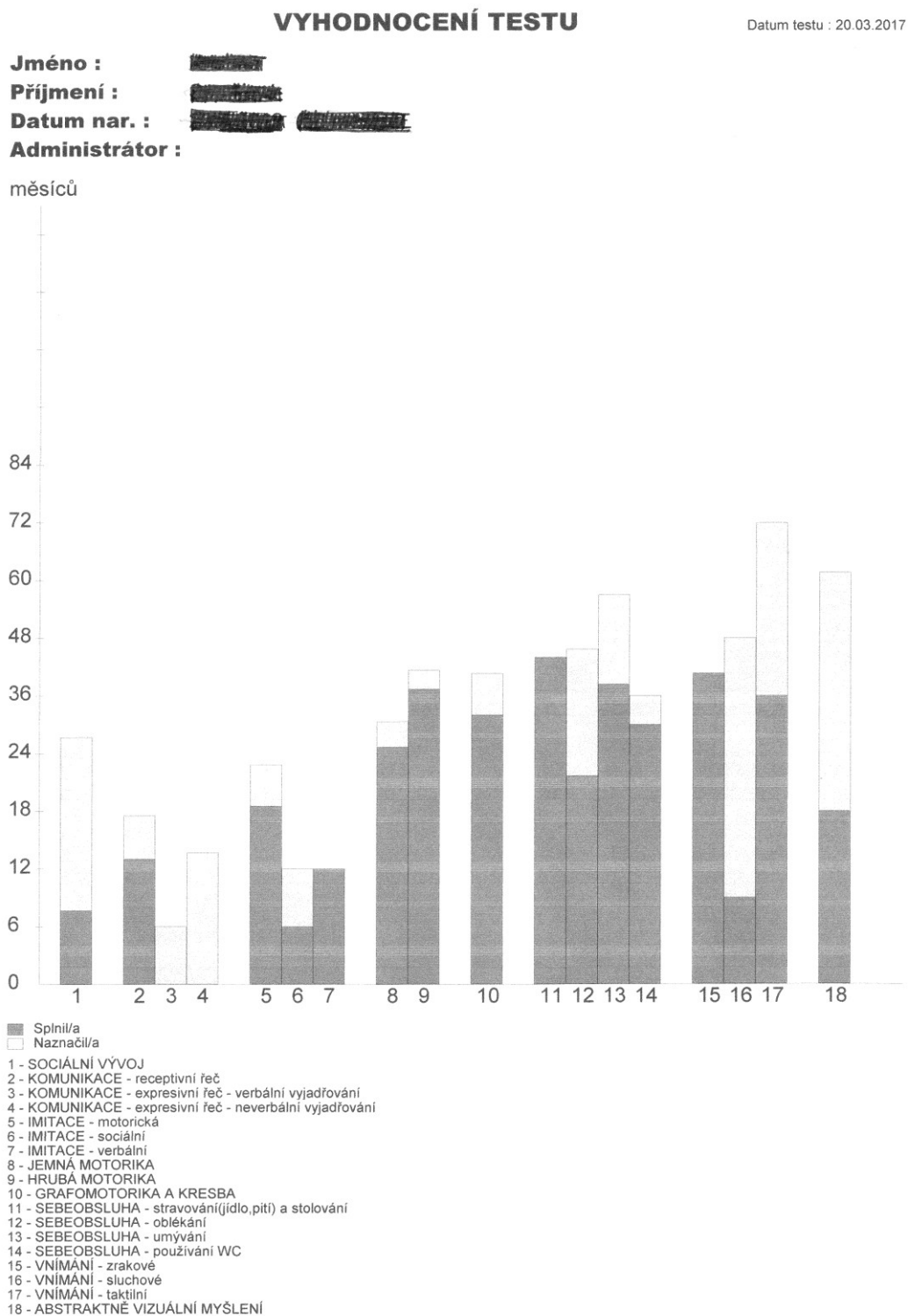
Abstraktně vizuální myšlení

S mírnou dopomocí zvládne porovnávat vlastnosti různých předmětů pomocí velikosti nebo tvaru. Umí roztřídit předměty podle předem zadaného kritéria, např. roztřídí korálky do skupin podle velikosti, tvaru a barvy. Podle zadání dovede předměty seřadit podle jejich velikosti sestupně i vzestupně. Dokáže řešit jednoduché početní úkoly pomocí návodu. Umí doplnit chybějící část obrazce, který je nakreslený na obrázku. Zvládne seřadit obrázky podle jednoduchého probíhajícího děje (kartáček na zuby, pasta, čištění zubů, umytí pusy, utření obličeje). Dovede složit i obtížnější puzzle.

Záměrná pozornost, úmyslná paměť pro učení

Po určitou dobu (10 – 15 minut) se dokáže soustředit a udržet pozornost na záměrné činnosti aniž by od nich odbíhal. Činnosti, které mu byly zadány, ale nejsou pro něho aktuálně zajímavé, zvládne vykonat se soustředěním. Občas si dokáže záměrně zapamatovat, co prožil, viděl a slyšel a je někdy schopen si toto vybavit po přiměřené době.

K vyhodnocení sledované dívky a chlapce jsem použila Edukačně – hodnotící profil dítěte s poruchou autistického spektra (Čadilová, 2015). Výsledky zobrazují následující grafy:



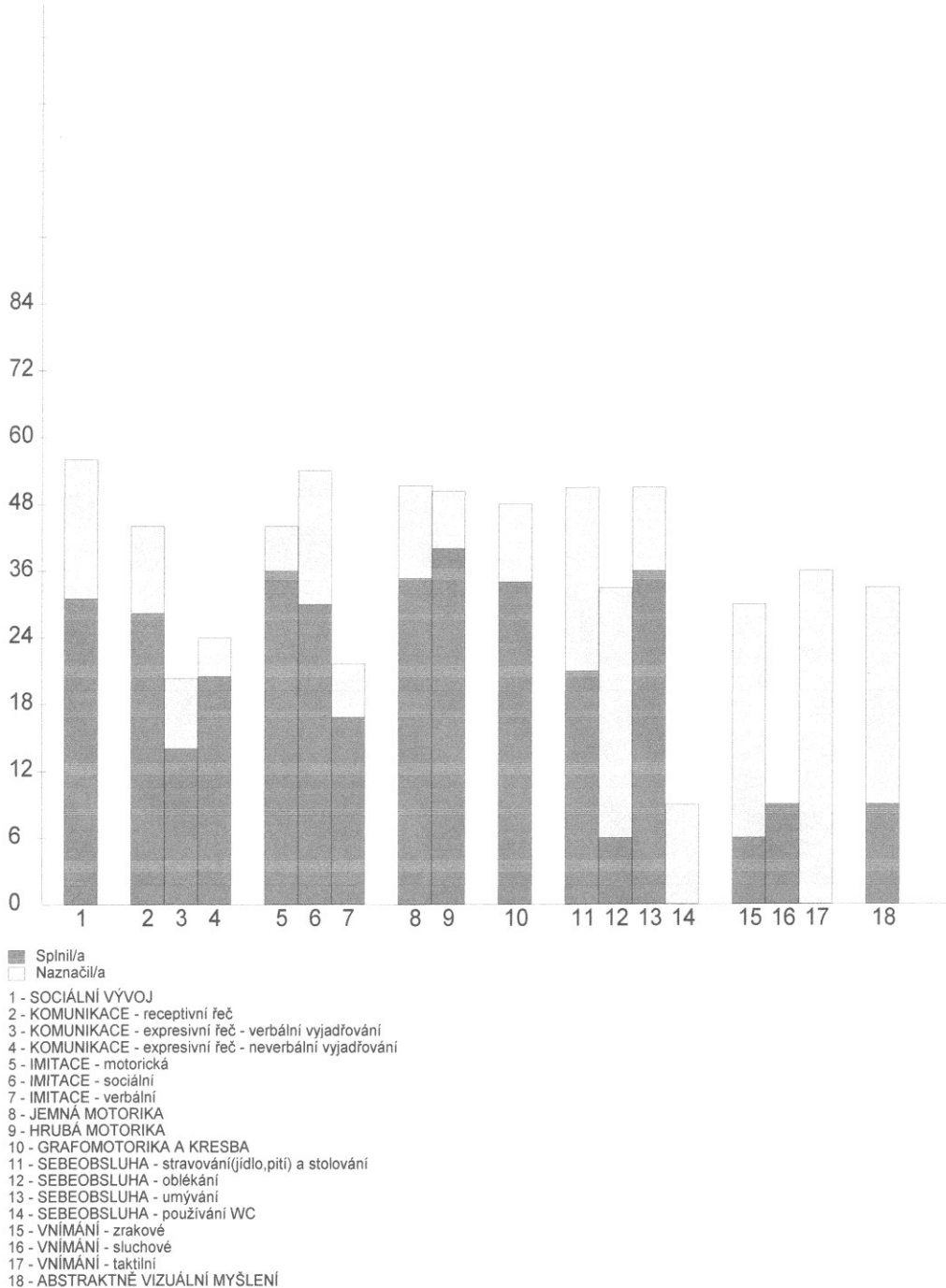
Graf č. 1 – dívka - září 2015

VYHODNOCENÍ TESTU

Datum testu : 21.03.2017

Jméno : ██████████
Příjmení : ██████████
Datum nar. : ██████████ (██████████)
Administrátor :

měsíců



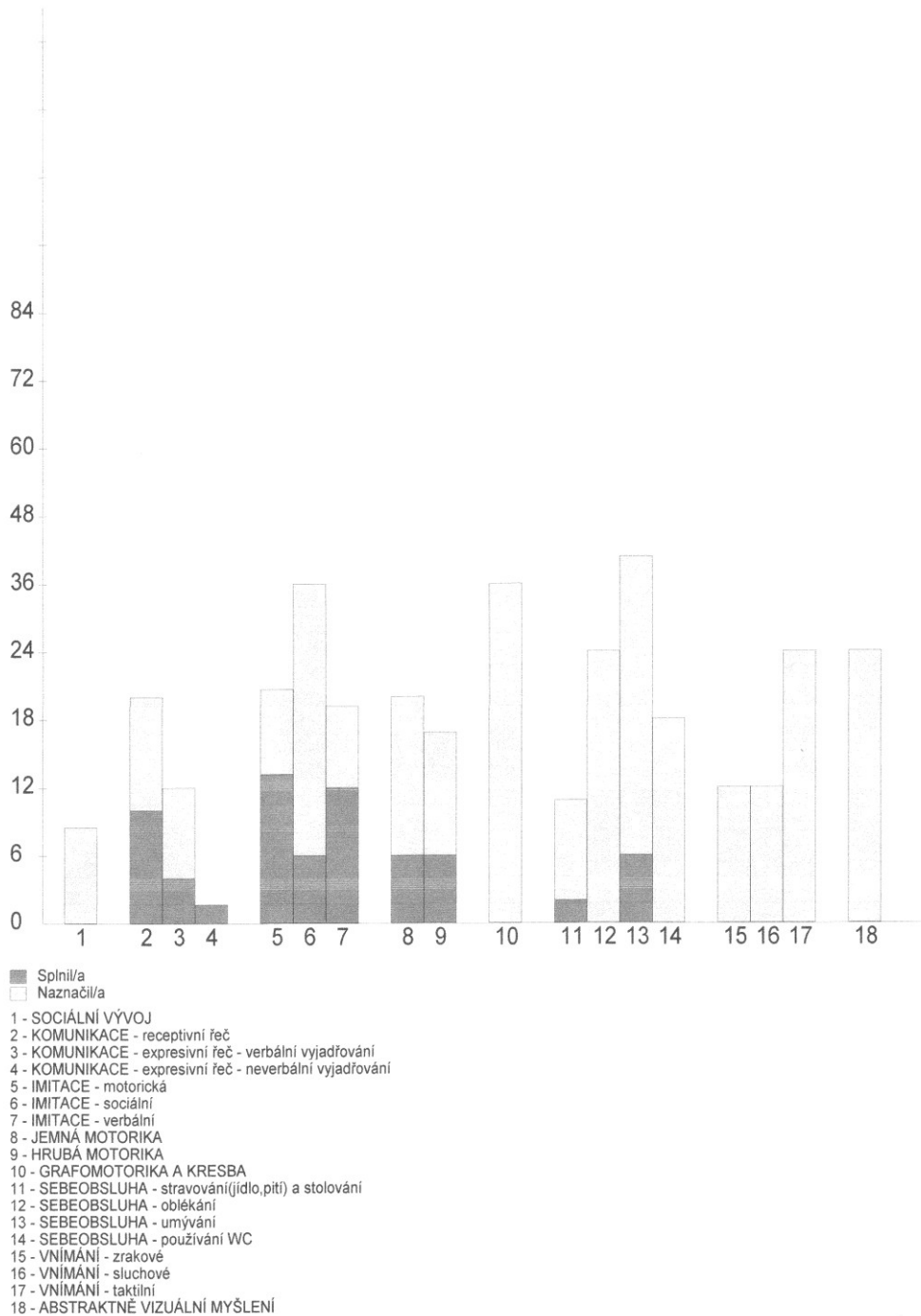
Graf č. 2 – dívka - leden 2017

VYHODNOCENÍ TESTU

Datum testu : 29.03.2017

Jméno : ██████████
Příjmení : ██████████
Datum nar. : ████████.2009 ██████████
Administrátor :

měsíců



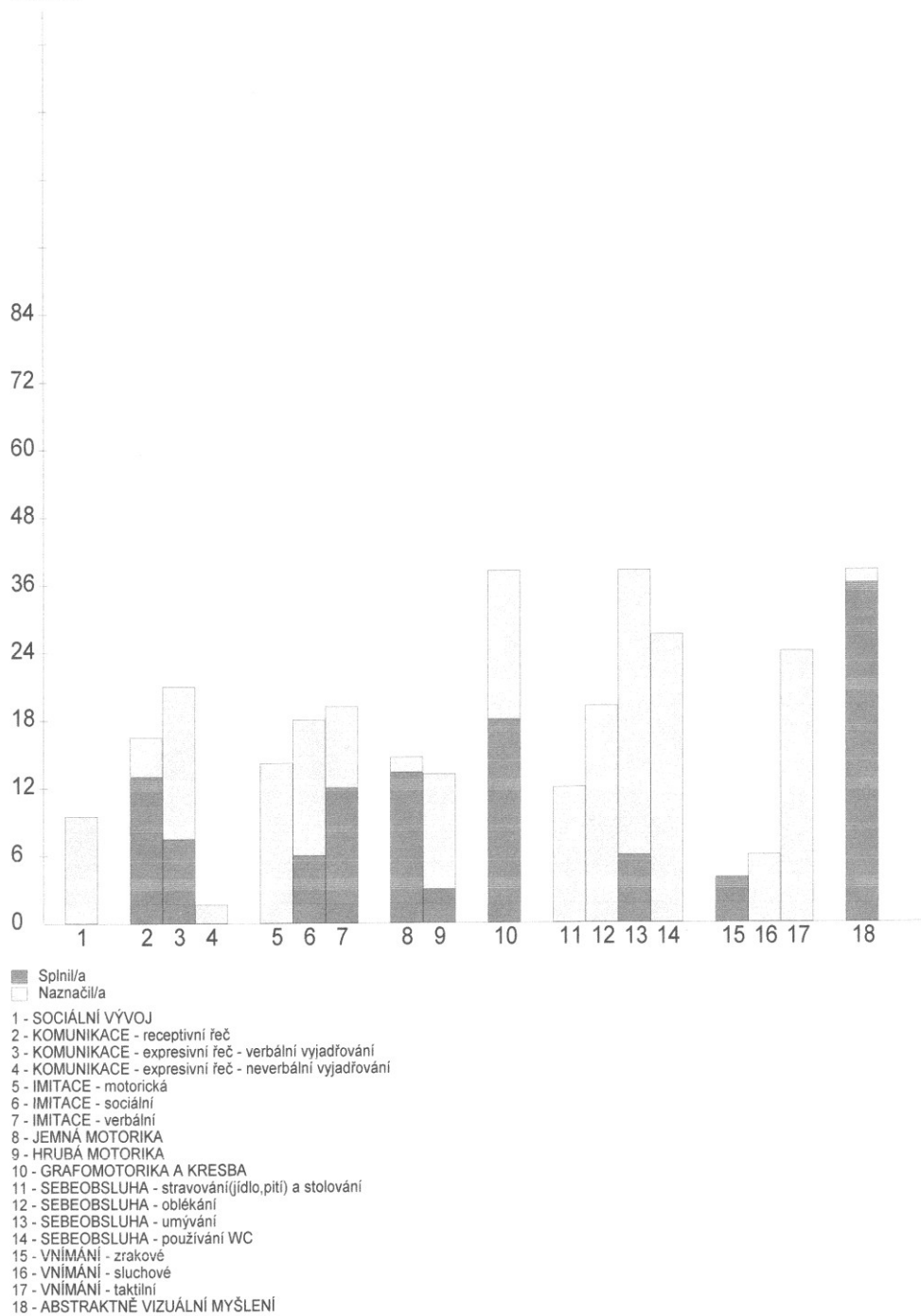
Graf č. 3 – chlapec – září 2013

VYHODNOCENÍ TESTU

Datum testu : 29.03.2017

Jméno : ██████████
Příjmení : ██████████
Datum nar. : ████████ 2009 ██████████
Administrátor :

měsíců



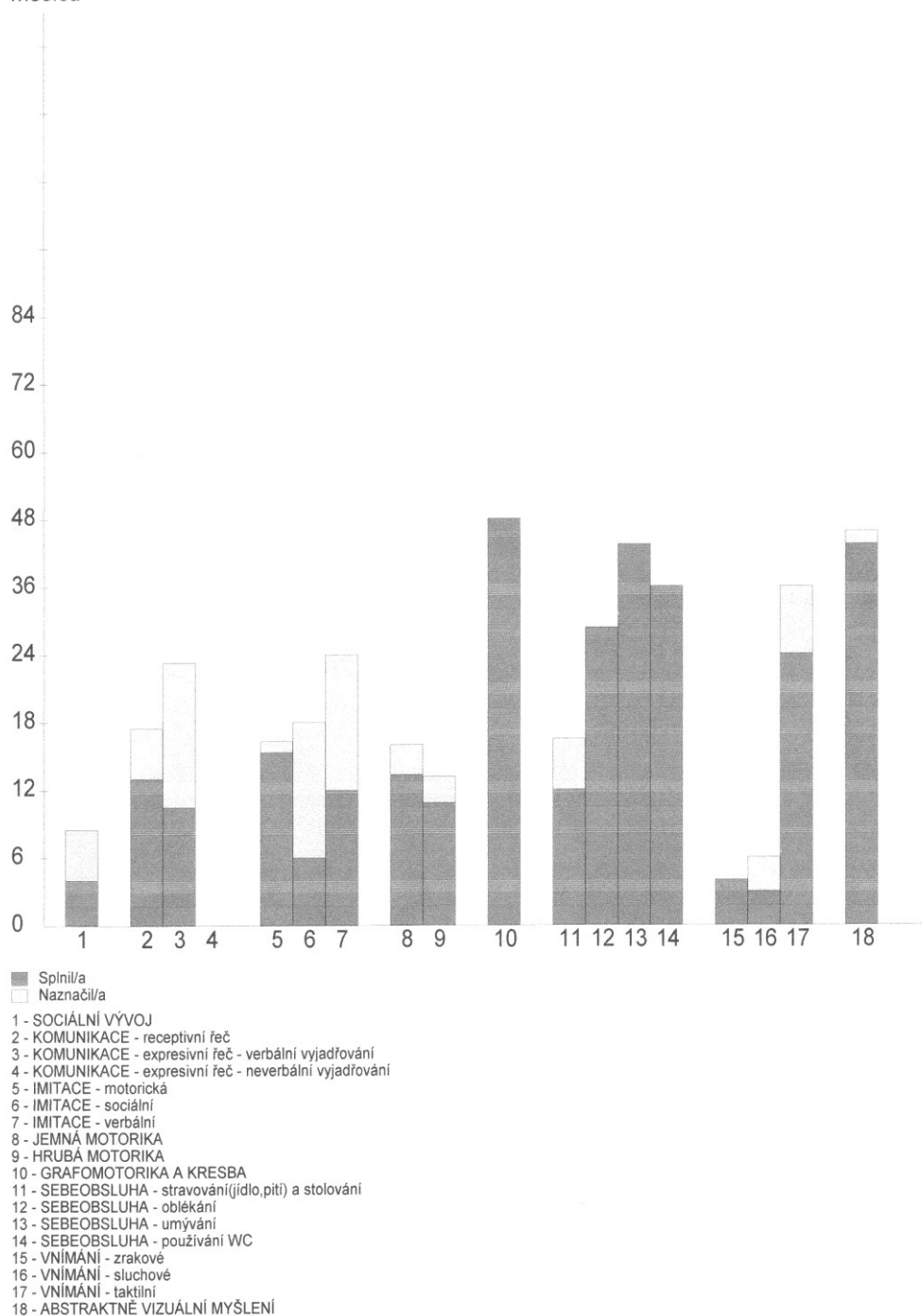
Graf č. 4 – chlapec – září 2014

VYHODNOCENÍ TESTU

Datum testu : 29.03.2017

Jméno : ██████████
Příjmení : ██████████
Datum nar. : ████████.2009 ██████████
Administrátor :

měsíců



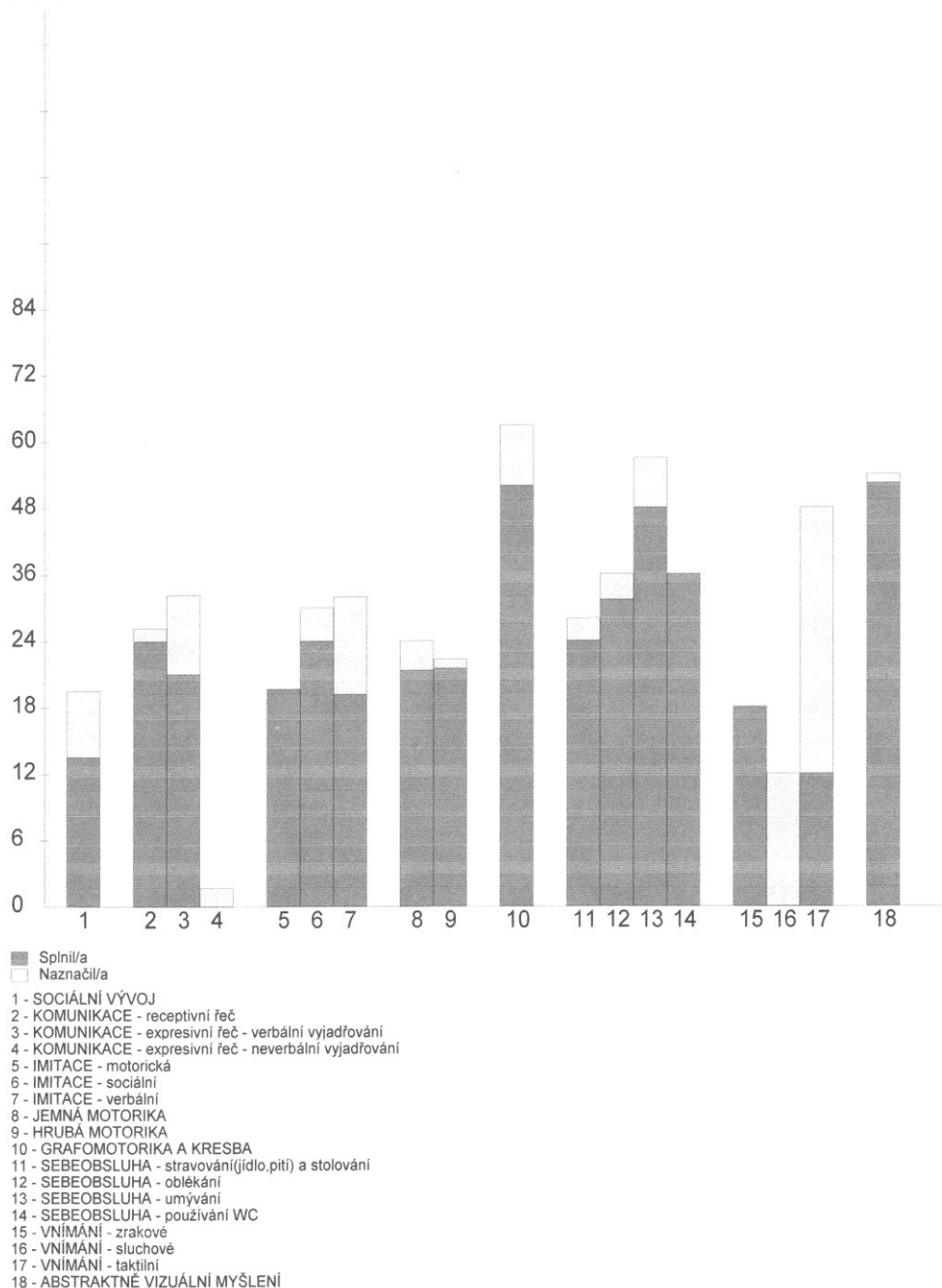
Graf č. 5 – chlapec - září 2015

VYHODNOCENÍ TESTU

Datum testu : 29.03.2017

Jméno : ██████████
Příjmení : ██████████
Datum nar. : ████████ 2009 ██████████
Administrátor :

měsíců



Graf č. 6 – chlapec – červen 2016

3. Jaká jsou navrhovaná doporučení v další práci s integrovanými dětmi?

Základní doporučení spočívá ve využití metodiky pro práci s dětmi s poruchami autistického spektra. Jedná se především o úpravu podmínek tak, aby jednotlivé činnosti respektovaly specifické obtíže dítěte s PAS. Patří sem kratší časové úseky, střídání činností, individuální přístup a minimalizace náhlých změn. Zařadit a využívat metody práce pro děti s autismem a narušenou komunikační schopností:

- Strukturalizace prostoru a času, nastavení denního režimu.
- Zaměřit se na rozvíjení a upevňování preverbálních dovedností (oční kontakt, ukazování, vyjadřování souhlasu a nesouhlasu doprovázené pohybem hlavy).
- Mluvit na dítě v jednoduchých frázích, gestem podpořit jednoduchá slova, předměty, které Karolínce předkládáme, dávat nejdříve před svůj obličej a navázat tak zrakový kontakt.
- Vymezit stabilní místo pro jednotlivé aktivity – volnou hru, individuální nácvik, samostatnou práci a pro stolování.
- Využívat principy strukturovaného učení ke zlepšení porozumění významu sdělení, organizaci úkolů a rychlosti reakce na ústní pokyn.
- Zlepšit vizuální podporu mluvené komunikace.
- S ohledem na dobré vizuální schopnosti využívat video scénáře – názorně natočené situace, které chceme dítě naučit např. jak je provádí jiné dítě.
- Při učení se novým dovednostem klást důraz na vizualizaci, zavést vizualizované denní režimy – vizuální znázornění času.
- Zavést procesuální schémata pro lepší zvládnutí hygienických návyků, rozřazovat jednotlivé kroky, využívat předměty, fotografie nebo obrázky.
- Zaměřit se na rozvoj komunikace, využívat alternativní způsoby komunikace, např. používat komunikační knihu s využitím vhodných obrázků, fotografií, předmětů a činností.
- Nácvik sociálních dovedností pomocí obrázkového slovníku sociálních situací pro děti s PAS.
- Využívat motivačních odměn, např. oblíbená činnost nebo materiální odměna. Vytvoření motivačního systému.

Doporučení pro práci asistenta pedagoga:

- Asistent pedagoga pracuje s dítětem individuálně podle pokynů učitele s využitím vhodných didaktických pomůcek. Zaměřit se hlavně na rozvoj všech oblastí psychomotorického vývoje, zejména pak na rozvoj komunikace, sociálních dovedností, grafomotoriky, poznávání barev a geometrických tvarů, rozvoj sebeobsluhy a samostatnosti.
- Asistent pedagoga zajistí dítěti potřebnou pomoc při dodržování denního režimu v MŠ a zapojení dítěte do všech společných aktivit.
- Podílí se a zavede využívání denního režimu, strukturalizaci a vizualizaci prostoru a času, procesuální schémata.
- Pracuje s motivací a stimulací dítěte k práci.
- Zajistí minimalizaci náhlých změn.
- Dle pokynů učitele připraví pomůcky pro konkrétní činnosti.
- Posiluje v dítěti sebejistotu a samostatnost.
- Zajistí aktivní účast při společných akcích.
- Spolupracuje s rodinou dítěte.

4. Jak se integrace dívky a chlapce do kolektivu zdravých dětí v MŠ povedla?

Ve svém šetření jsem se zaměřila na vliv prostředí a výchovy na integrované děti ve sportovní MŠ. Vzhledem ke své praxi, zkušenosti a pozorování jsem došla k závěru, že při vhodném nastavení a úpravě podmínek v MŠ je integrace pro děti s PAS přínosná a užitečná. Z pohledu zdravých dětí je významné zjištění a zkušenost přijetí dětí s poruchou autistického spektra do vlastního kolektivu. Kolektiv dětí pochopil vysvětlení paní učitelky o jinakosti nových kamarádů bez problémů. Ze strany dětí došlo po prvotním vzájemném zkoumání k absolutnímu přijetí těchto dětí. Snaží se jim být nápomocni s ohledem na svoje možnosti a schopnosti, jsou k nim ohleduplní a taktní. Hodně zde záleží na osobním příkladu všech výchovných pracovníků a jejich spolupráci, kteří jsou pro děti vzorem a děti napodobují jejich chování. Děti s PAS v této školce velmi dobře reagují na školnice. Ze strany rodičů jsem po celou dobu nezaznamenala náznaky nesouhlasu nebo nevole s umístěním a docházkou dětí s PAS

do MŠ. Z reakcí intaktních dětí ba naopak vyplývá, že se doma s rodiči otevřeně o problematice a přínosu začleňování dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do společnosti baví. V obou popisovaných případech je tedy integrace jednoznačně přínosná. Ze strany rodičů integrovaných dětí dochází bezpochyby ke značné úlevě, že na to nejsou sami. Vzhledem k tomu, že obě děti dochází do MŠ v celodenním režimu, mají rodiče možnost se také realizovat ve svém zaměstnání, načerpat síly potřebné k následné domácí péči o dítě. V rámci společných aktivit rodičů a dětí, které pořádá školka se začlenily do kolektivu nejen děti s PAS, ale i jejich rodiče. Mají možnost zažívat společné chvíle radosti nad tvořením nebo shlédnutím besídky, kde se jejich děti s ohledem na svoje možnosti a schopnosti dokázaly také připojit. Kvalitní podmínky a kvalitní péče vytvořily vhodné podmínky pro integraci těchto dětí. Integrované děti chodily a chodí do školky rády a těší se tam.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci se zabývám individuální integrací dětí s PAS v prostředí sportovní mateřské školy. Inspirací pro vznik této práce mi byla dívka Karolínka, u které pracuji jako asistent pedagoga a chlapec Martin, který už dochází do 1. třídy ZŠ v Olomouci. Pro úspěšnou integraci je nezbytné, aby v první řadě bylo ze strany školy patrné, že k integraci přistupuje zodpovědně a nejedná se pouze o prázdné gesto. Ruku v ruce následuje spolupráce učitele, asistenta pedagoga a rodičů. Nezbytným momentem se stává obrovská dávka tolerance a pochopení všech, kteří se na integraci podílejí. Vzhledem k tomu, že výuka a vzdělávání integrovaného dítěte v kolektivu zdravých dětí je náročná, dokáže zobrazit kvalitu a profesionalitu spolupracujících osob. Také zdravé děti jsou vystaveny zkušenosti, jak respektovat jedince se speciálními vzdělávacími potřebami ve svém kolektivu. Se zvyšujícím se počtem integrovaných dětí do běžných škol se také zvyšují nároky na další vzdělávání všech pedagogických pracovníků. Je také zřejmé, že integrace není vhodná pro každé dítě, vždy je třeba mít na zřeteli konkrétní možnosti a schopnosti jak dítěte, tak dané mateřské školy.

V práci jsem se zabývala prostředím, ve kterém probíhá konkrétní integrace, jak je škola vybavena a jaké možnosti dětem nabízí. Také mě zajímalo, jaký pokrok udělala dívka ve sledovaném období. Práci jsem doplnila o navrhovaná doporučení v další práci s integrovaným dítětem a doporučením pro další práci asistenta pedagoga. Důležitá otázka, kterou jsem si kladla byla, jak se integrace dívky do kolektivu zdravých dětí povedla. Mě osobně práce asistenta pedagoga u dívky a chlapce s PAS nesmírně vnitřně obohatila a pomohla mi získat jiný náhled na život i na okolní prostředí, ve kterém žijeme.

Závěrem se zamyslím nad tím, jak souvisí téma mé bakalářské práce „Individuální integrace dětí s PAS v prostředí sportovní mateřské školy“ s oborem, který studuji. Sociální pedagogika je zařazena do systému pedagogických věd. Sociální pedagogika se kromě jiného zabývá prostředím ve výchově, jeho kvalitou, která má následně vliv na výchovu a vzdělávání člověka. V rámci socializace se sociální pedagogika zaměřuje na sociální skupiny a na jejich fungování ve společnosti. Zde bych zařadila i děti s poruchou autistického spektra a jejich rodiny. Nakonec zmíním i službu asistenta pedagoga, která patří mezi podpůrná opatření po dobu pobytu dítěte se speciálními

vzdělávacími potřebami ve školském zařízení a mimo jiné zahrnuje podporu učení sociálního chování a přiměřené sociální komunikace.

SEZNAM ZKRATEK

AAK	Alternativní a augmentativní komunikace
IVP	Individuální vzdělávací plán
JAN	Jdeme Autistům Naproti
LMR	Lehká mentální retardace
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PAS	Poruchy autistického spektra
PECS	Picture Exchange Communication Systém
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
RVP PV	Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SPC	Speciálně-pedagogické centrum
TEACCH	Treatment and Education of Autistic and Communication Handicapped Children – léčení, výchova a vzdělávání dětí s autismem i jiným komunikačním handicapem
VOKS	Výměnný obrázkový komunikační systém
ZŠ	Základní škola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

ADAMUS, Petr. *Edukace žáků s poruchou autistického spektra v kontextu rozvoje klíčových kompetencí*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2014. 182 s. ISBN 978-80-7464-661-4.

BENDOVIÁ, Petra. *Alternativní a augmentativní komunikace*. Vydání první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 97 stran. ISBN 978-80-7435-508-0.

BEYER, Jannik a GAMMELTOFT, Lone. *Autismus a hra: příprava herních aktivit pro děti s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 98 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7367-157-3.

BONDY, Andy a FROST, Lori. *Vizuální komunikační strategie v autismu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 129 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2053-1.

CRESWELL, J. W., *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998.

ČADILOVÁ, Věra a kol. *Edukačně-hodnotící profil dítěte s poruchou autistického spektra*. 4. vydání. [Praha]: Pasparta, 2015. 46 stran. ISBN 978-80-905993-6-9.

ČADILOVÁ, Věra a kol. *Metodika práce se žákem s poruchami autistického spektra*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 140 s. ISBN 978-80-244-3309-7.

ČADILOVÁ, Věra, ŽAMPACHOVÁ, Strukturované učení, 2008

ČADILOVÁ, Věra, JŮN, Hynek a THOROVÁ, Kateřina. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 243 s. ISBN 978-80-7367-319-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

JELÍNKOVÁ, Miroslava. *Vzdělávání a výchova dětí s autismem*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. 103 s. ISBN 80-7290-042-0.

KNAPCOVÁ, Margita a JAROLÍMOVÁ, Marcela. *Výměnný obrázkový komunikační systém - VOKS*. [2. vyd.]. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. 2 sv. ISBN 80-86856-14-3.

LECHTA, Viktor, ed. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

- MRÁZOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2004. 61 s. ISBN 80-7044-635-8.
- OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2016. 220 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8.
- PEETERS, T. 1998 *Autismus od teorie k výchovně vzdělávací intervenci*. Praha: PN Scientia, spol. s.r.o. ISBN 80-7183-114-X
- POTMĚŠILOVÁ, Petra et al. *Speciální pedagogika nejen pro sociální pedagogy*. 1. vyd. Praha: Parta, 2013. 186 s. ISBN 978-80-7320-179-1.
- PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan, Předškolní dítě a svět vzdělávání
- RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem: aplikovaná behaviorální analýza*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2015. 122 stran. Speciální pedagogika. ISBN 978-80-262-0984-3.
- SCHOPLER, Eric, REICHLER, Robert Jay a LANSING, Margaret. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 271 s. ISBN 978-80-7367-898-2.
- SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [i.e. 2005]. 48 s. ISBN 80-239-5940-9.
- TEPLÁ, Marta. *Asistent pedagoga: jak efektivně zavést pozici asistenta pedagoga ve školách*. Praha: Verlag Dashöfer, [2015], ©2015. 77 stran. ISBN 978-80-87963-15-9.
- THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 453 s. ISBN 80-7367-091-7.
- THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra: včasná diagnóza branou k účinné pomoci: [informační příručka]*. Vyd. 2. Praha: APLA, ©2008. 60 s. ISBN 978-80-254-6339-0.
- URBANOVSKÁ, Eva. *Jak pracovat se žákem s poruchami autistického spektra*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 27 s. ISBN 978-80-244-2678-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 122 s. ISBN 978-80-7372-213-5.

VALENTA, Milan et al. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. 269 s. ISBN 978-80-262-0602-6.

VALENTA, Milan et al. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2009. 386 s. ISBN 978-80-7320-137-1.

VOCILKA, Miroslav. *Výchova a vzdělávání autistických dětí*. 1. vyd. Praha: Septima, 1994. 72 s. ISBN 80-85801-33-7.

Vyhláška č. 272/2016 Sb. O vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

SEZNAM PŘÍLOH

1. Fotodokumentace integrované dívky a chlapce.
2. Informovaný souhlas.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Hygiena, sebeobsluha





Stolování



Přednáška studentek o péči zubů



Při pracovních činnostech







Karnevalová víla



Na zahradě ve školce



Příloha č. 2

Souhlasíme s tím, že veškeré materiály a fotografie našeho dítěte mohou být použity v bakalářské práci Sylvy Recové.

V Olomouci 21.3.2017

Podpis rodičů

Alena Špaldová

Souhlasíme s tím, že veškeré materiály a fotografie našeho dítěte mohou být použity v bakalářské práci Sylvy Recové.

V Lutíně 29. 3. 2017

Podpis rodičů



Handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Jana'.